

AVUKAT MAURICE GARÇON'UN 27 MAYIS DARBESİ MÜTALAASI

Emine GÜRSOY NASKALİ*

Özet

27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında Yassıada'da kurulan darbe mahkemesinin başlayacağı sıralarda Süreyya Ağaoğlu ve Turgut Bayar; Paris barosuna bağlı, siyasi davalarda isim yapmış bir avukat olan Maurice Garçon (1889-1967) ile Paris'te buluşmuşlar ve kendisinden Türkiye'deki hukuki durum ve Yassıada mahkemesi hakkında bir mütalaa istemişlerdi. Maurice Garçon, konuyu Amme Hukuku açısından ele alan bir mütalaa hazırlamış ve darbe hukukunun kabul edilemez olduğunu, darbe mahkemesinin kararlarının adil olmasının mümkün olmadığını, siyasi mahkemelerin verdiği idam cezalarının karşısında olduğunu belirtmişti. Bu mütalaa olayların akışını ve mahkemenin seyrini değiştirememiştir ama bu rapor uluslararası hukuk çevrelerinde Yassıada mahkemesinin ne tür bir görüntü verdiğini ortaya koymuştu. Yassıada mahkemesi avukatları Maurice Garçon'un mütalaaına Anayasa Davasının toplu savunmasında yer vermemişlerdir. Yassıada mahkemesinin siyasi bir mahkeme olduğunu sadece Avukat Burhan Apaydın beyan etmiş ve Adnan Menderes'in savunmasında Maurice Garçon'dan bahsetmiştir. Bu yazıda Maurice Garçon'un hazırladığı rapor ve raporun Türkçeye çevirisi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Maurice Garçon, Süreyya Ağaoğlu, Turgut Bayar, 27 Mayıs 1960 Darbesi, Yassıada Mahkemesi, Hukuk.

JURIST MAURICE GARÇON'S REPORT ON LEGAL PROCEEDINGS AFTER THE 27TH MAY 1960 MILITARY COUP

Abstract

After the 27th May 1960 military coup in Turkey, around the time when the Yassıada trials were about to start, Sureyya Ağaoğlu and Turgut Bayar visited Jurisprudent Maurice Garçon (1889-1967) in Paris and requested from him to write a legal report on the legal state of affairs in Turkey and the status of the Yassıada

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi (İstanbul), eminenaskali@gmail.com.

court. Maurice Garçon wrote a report saying that courts set up by coups cannot be expected to deal justice and that he strongly opposes death sentences in political trials. His report did not change the strategy of the military regime nor the verdict dispensed by the Yassıada court but it presented a legal view of how things look from an international perspective. The defence lawyers of the Yassıada Court do not refer to Maurice Garçon's legal analysis in their joint defence of the Constitution Case. It is only Burhan Apaydın who explicitly voices that the Yassıada trials are of a political nature, he is the only lawyer who refers to Maurice Garçon in his defence of Adnan Menderes. This article gives the full text of Maurice Garçon's report and its translation.

Keywords: Maurice Garçon, Sureyya Agaoglu, Turgut Bayar, 27 May 1960 military coup, Yassıada trials, law.

Maurice Garçon (1889-1967) Paris barosuna bağlı, siyasi davalarda isim yapmış bir avukattı. 1960 darbesinin bir ürünü olan Yassıada davalarının başlayacağı sırada Süreyya Ağaoğlu¹ ve Turgut Bayar,² Maurice Garçon ile Paris'te buluşmuşlar ve kendisinden Türkiye'deki hukuki durum ve Yassıada mahkemesi hakkında bir mütalaa istemişlerdi. Maurice Garçon, konuyu Amme Hukuku açısından ele alan bir mütalaa hazırlamıştı.³ Bu mütalaa Türkçeye çevrilmişti.⁴ Gerçi bu mütalaa olayların akışını değiştirememişti, ama en azından uluslararası hukuk açısından Türkiye'nin 27 Mayıs 1960 darbesinde hukuki durumunun nasıl görüldüğünü ortaya koymuştu.

Maurice Garçon

Süreyya Ağaoğlu

Turgut Bayar

- 1 İlk Türk avukatı olan Av. Süreyya Ağaoğlu (1903 Şuşa - 1989 İstanbul) uluslararası şöhreti olan bir avukattı. Yassıada'da tutuklu bulunan Samet Ağaoğlu'nun ablası, Ahmet Ağaoğlu'nun kızıdır.
- 2 Turgut Bayar (1911-1983), Celal Bayar'ın oğludur.
- 3 Bkz. Ek 2. Belge, Celal Bayar Arşivi'nde perakende evraklar (Yassıada Evrakı, Fransızca metin) arasında yer almaktadır.
- 4 Bkz. Ek 3. Tercüme, Celal Bayar Arşivi'nde perakende evraklar arasında (Yassıada Evrakı, Türkçe tercüme) bulunmaktadır. Tercümenin kimin tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

Maurice Garçon, mütalaasının bir kopyasını DP milletvekili, Yassıada'da tutuklu bulunan ve yargılanan Av. Adnan Seleker'in İstanbul'da Yeni Valide Han, kat 1, no 19'daki bürosuna göndermiş, bu mütalaaya bir de yazı⁵ eklemiştir. Paris'ten gönderilen 14 Kasım 1960 tarihli yazıda, ihtiyaç duyduğu hukuk metinlerini Fransa'da bulamadığı için İstanbul'a bir seyahat yaptığını, [darbeyi yapanların] uygulamayı tasarladıkları cezaları öğrendiğinde çok sarsıldığını söylüyor. Sonra şöyle devam ediyor ve "Özellikle de siyasî meseleler söz konusu olduğunda ölüm cezasına şiddetle karşı olduğumu belki biliyorsunuzdur" diyor. Yani, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra darbecilerin ihdas ettikleri kanunlarla idamların yolunun hazırladığı uluslararası bir hukukçuya en baştan ayan beyan aşık oluyorum.

Maurice'in raporuna göre bir milletin medeniyet derecesini gösteren en önemli unsur, hiç şüphesiz ki adalettir ve tatbik edilen kanunlar, ancak hâkimler tarafsız olurlarsa adil olabilir. Fakat ihtilâl yoluyla gerçekleşen rejim değişikliklerinde tarafsızlığın ortadan kalkması yahut kanunların hâkim güç lehinde uygulanmasıyla adaletin işleyişinde düzensizlik görülebilir. İhbarın kaleme alınmasının sebebi, bu duruma dikkat çekmek ve kansız bir şekilde gerçekleştirilen ihtilâlin, dolayısıyla yeni rejimin, temsilcilerinin eski rejim temsilcilerine karşı almayı düşündükleri tedbirler hususunda onları uyarmak ve pişman olacakları uygulamalardan kendilerini men etmektir. İhtilâlin bir sonucu olarak kurulan olağanüstü mahkemelerde, iktidar tarafından tayin edilen hâkimler ve yine onların arzularına göre belirlenen keyfi kararlarla adaleti tesis etmek mümkün değildir. Bunun ispatı için, tarihteki olağanüstü ihtilâl mahkemelerini ve onların uygulamaları sonucunda düştükleri durumları hatırlamak yeterli olacaktır.

Maurice'in ifadelerine göre şimdiki durumda, iyi bir adalet tesisi sağlanmak isteniyorsa, siyasî bir meclis tarafından belirlenen şahısların mahkemeye yerleştirilmesi gibi bir tutum sergilemek anlamsız görülmelidir. Ayrıca suçlu, İnsan Hakları Beyannamesi'nde de vurgulandığı gibi yerleşmiş ve suçtan önce adaletle uygulanan kanun gereğince cezalandırılmalıdır. Bütün bunlara ek olarak avukatlara, serbestçe hareket edebilmeleri için ifade hürriyeti sağlanmalı, vaziyetin hassaslığı nedeniyle mahkemede ayrıntılar üzerinde durulabilmelidir. Netice itibarıyla şunu söylemek mümkündür ki duyguların en hararetli olduğu sosyal karışıklık zamanlarında, iktidarın sarhoşluğuna sevk edilecek aşırılıklara karşı hareket edilmesi uygun olur ve yalnızca bu şekilde hürmet kazanıldığı gibi fiillerin de meşruiyeti sağlanır.

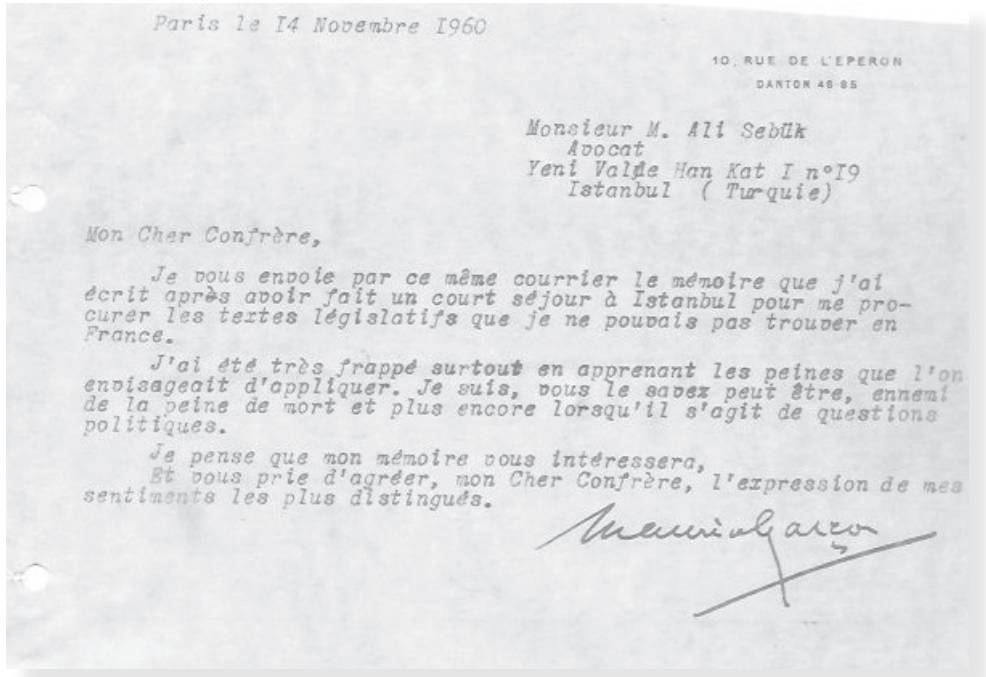
Ek1: Maurice Garçon'un Adnan Seleker'e gönderdiği mektup

Ek2: Maurice Garçon'un mütalaası.

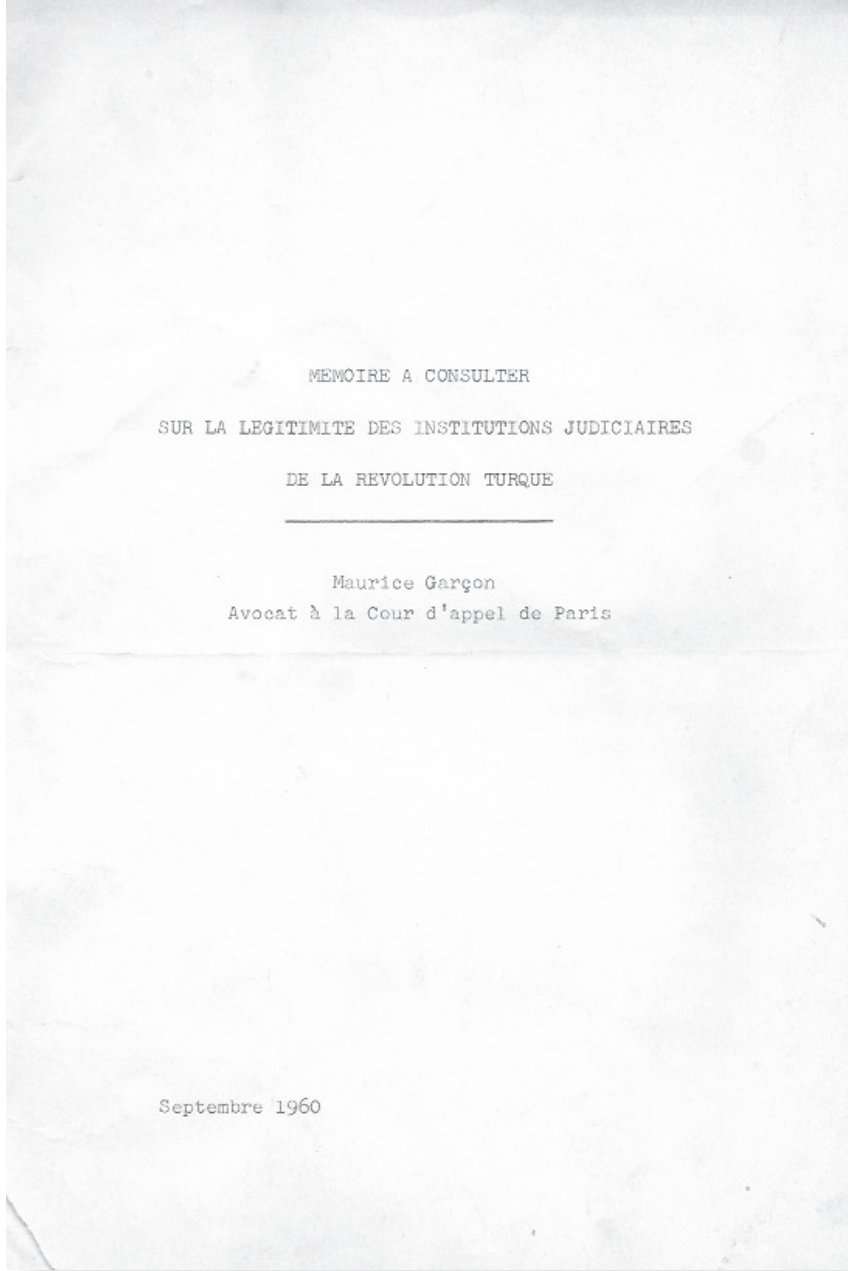
Ek3: Maurice Garçon'un mütalaasının Türkçe çevirisi

5 Bkz. Ek. 1 (Celal Bayar Arşivi, Perakende Evraklar, Yassıada Evrakı).

Ek1: Maurice Garçon'un Adnan Selekler'e gönderdiği mektup.

Ek 2: Maurice Garçon'un Mütalaası

MEMOIRE A CONSULTER
SUR LA LEGITIMITE DES INSTITUTIONS JUDICIAIRES
DE LA REVOLUTION TURQUE

La Turquie subit actuellement un grand bouleversement politique. Une révolution a éclaté au mois de mai à la suite de laquelle tous les représentants du gouvernement ont été appréhendés. Une instruction est en cours pour rechercher s'ils ont commis des infractions à la loi et une Haute Cour a été constituée pour procéder à leur jugement. Ainsi se prépare un vaste procès au cours duquel se liquideront de vieilles querelles politiques.

Tous les changements révolutionnaires de régime comportent une part de tumulte. Les passions sont ardentes et ceux qui ont conquis le Pouvoir sont toujours tentés, pour assurer leur autorité, qu'ils estiment légitime, de se porter à des excès. Rarement ils sont assez sages pour s'abstenir, afin de justifier leur conduite, de recourir à une légalité accommodante destinée à légitimer leurs intentions. Presque toujours il s'ébêve alors, en pareille circonstance, un conflit entre la justice seraine et indépendante d'une part, et d'autre part, une apparence de justice destinée surtout à couvrir des décisions qu'on sent instinctivement assez inavouables puisqu'on les fait légaliser par des juges dont on s'assure la complaisance ou la servilité.

Cependant c'est à la valeur de sa Justice qu'on apprécie le degré de civilisation d'un peuple. La notion de Justice s'impose à la conscience comme une notion naturelle et fondamentale. Le juste et l'injuste, le bien et le mal forment une dualité qui se combat. L'injuste rompt l'équilibre social que la Justice est chargée de rétablir et le magistrat a le devoir, pour qu'on respecte son arrêt, de se montrer impartial et étranger aux passions. Rien ne doit être faussé dans l'exercice de la Justice : si les magistrats doivent être impartiaux, les lois qu'ils appliquent doivent être équitables.

Trop souvent on a vu les Révolutions les plus légitimes se déshonorer par l'institution de mesures prétendument judiciaires qui, n'ayant de la légalité que l'apparence, ne fournissent qu'une justification complaisante que l'Histoire a ensuite jugée avec sévérité. Dans les conflits d'ordre public, lorsque la collectivité se juge lésée, il faut se méfier des transports de l'opinion. Rien n'est plus dangereux que ses flux et ses reflux. Elle obéit à des élans d'indignation ou de fureur qui la conduisent aux pires excès. Sans doute elle ressent vaguement qu'il ne lui appartient pas, sauf en cas d'émeute, de passer aux actes, mais, aveuglée par ses ressentiments ou des haines, elle crée un simulacre de Justice pour faire servir ses passions et faire prononcer des décisions partiales conformes à ses désirs. Les procédés sont toujours les mêmes : création de juridictions d'exception, lois impitoyables et rendues rétroactives, mépris mal dissimulé des droits de la défense. On se croit couvert parce qu'une prétendue Justice s'est prononcée et on tache l'Histoire d'un pays d'une empreinte sanglante qu'il est impossible ensuite d'effacer.

- 3 -

La Justice ne doit pas servir de prétexte pour consacrer des iniquités.

Afin d'éviter ces erreurs on doit se convaincre que les Juridictions, même en temps de Révolution, ne doivent pas être de circonstance et que le vrai Juge doit être indépendant c'est-à-dire sans complaisance, extérieur aux passions c'est-à-dire sans intérêt personnel, éloigné du tumulte c'est-à-dire ignorant de fanatisme, et soucieux du Droit c'est-à-dire ennemi de l'arbitraire.

On peut dire que chaque fois qu'une Révolution a bouleversé un régime, il s'est élevé de grands conflits nés de l'exaspération des passions. Il convient cependant de ne point laisser trompher les abus sous le couvert d'une fausse Justice. Il faut bien se pénétrer de ce que le zèle et même la bonne foi peuvent entraîner à prendre des décisions inconsidérées qui ne justifient pas les excès surtout s'ils se traduisent par des attentats contre la personne humaine.

Le juste et l'injuste ne peuvent être déterminés que par la Loi qui dit le Droit indépendamment des circonstances et la Loi ne peut être interprétée et appliquée que par des magistrats légitimes et non choisis pour l'occasion. Ce n'est qu'à ces conditions que les justiciables reçoivent la garantie qui leur est due que leurs actes seront appréciés avec impartialité et dans la légalité ce qui exclut l'arbitraire.

Dans les conflits d'ordre public, le Juge qui prononce entre la Société qui accuse et l'accusé qui se défend, doit être animé de la double préoccupation de protéger, d'une part, la Société contre les attentats qui mettent sa sûreté en péril, et de défendre, d'autre part, les citoyens contre l'arbitraire ou les erreurs du Pouvoir ou de l'Opinion.

- 4 -

Nous n'ignorons pas qu'il faut une grande maîtrise de soi-même et beaucoup de vrai civisme pour ne point se laisser égarer lorsque, fier d'avoir conquis le gouvernement du pays, animé du fervent désir de créer un régime nouveau, meilleur que celui qu'on a supplanté, on est persuadé qu'on est dépositaire de la vérité politique et qu'on ambitionne d'améliorer la condition du Peuple. C'est précisément à ces heures là qu'on reconnaît les grandes consciences qui résistent aux comportements de la passion et à l'ivresse du Pouvoir. Ceux qui perdent leur contrôle se laissent toujours entraîner à commettre ou à tolérer des excès qui entacheront leur entreprise d'une marque d'injustice dont, revenus au sang froid, ils auront honte.

o
o
o

C'est en raison de ces considérations qu'ayant appris que le gouvernement révolutionnaire turc se proposait de prendre certaines mesures qui nous paraissent dangereuses, nous avons cru de notre devoir de rédiger un avertissement destiné à mettre en garde les représentants du nouveau régime contre le danger, pour leur réputation et leur honneur, de céder à des impulsions qu'ils ne manqueraient pas de regretter. Ils ont fait leur Révolution sans verser le sang, il leur appartient maintenant d'assurer l'ordre sans ternir l'éclat des nouvelles institutions par des fautes qui seraient susceptibles de faire douter de la pureté de leurs desseins.

Nous nous sommes rendus à Istanbul et nous y avons étudié les textes de loi qu'on se propose d'appliquer. Nous entretenant avec des hommes de partis opposés, nous avons été effrayé de la violence des préventions

politique. Par là, il se trouve en conflit avec ceux qui ne sont pas dociles à ses intentions, fussent-elles injustes, et il redoute l'indépendance des magistrats qui ne se plient pas nécessairement à ses injonctions.

Or rien n'est plus dangereux que de dessaisir les juges naturels au profit de juges de circonstance. C'est dans les moments où les passions n'ont pas de frein que l'opinion publique exige des décisions désordonnées et il appartient alors aux magistrats de ne point laisser ébranler les assises de la Justice et de résister aux passions d'où qu'elles viennent. Il leur faut parfois du courage mais on peut être assuré qu'ils n'en manquent pas puisque c'est précisément la crainte de leur indocilité à se montrer complaisants qui amène la création des juridictions d'exception. Ces juridictions retirent les justiciables à leurs juges naturels et les décisions qu'elles rendent sont toujours, par présomption, suspectes. C'est l'appréhension de se heurter à la résistance des seuls légittimes représentants de la Justice qui amène la création de tribunaux d'exception qui constituent toujours un outrage à la Justice.

Quelle confiance peut-on accorder à des magistrats désignés dans le but déterminé de couvrir le plus souvent, par une décision qui n'a de justice que le nom, un acte arbitraire voulu par le Pouvoir. Le tribunal d'exception donne toujours à penser qu'on a retiré la connaissance de certaines affaires à des magistrats indépendants parce que leur impartialité ne permettait pas de compter sur leur complaisance.

L'Histoire est d'un grand secours pour démontrer le caractère fâcheux des juridictions d'exception. On y a eu souvent recours au cours du temps, mais toutes

partiales des uns et de l'effroi ressenté par d'autres qui perdent la confiance qu'on doit à la Justice.

Nous n'avons pas voulu connaître les faits qui sont reprochés aux accusés appelés à comparaître devant diverses juridictions répressives. Nous ne savons pas et nous ne voulons pas savoir avant qu'ils soient jugés s'ils sont coupables ou innocents des infractions qui leurs sont reprochées.

Notre dessein n'est que, pendant qu'il en est encore temps, de mettre en garde ceux qui sont aux Pouvoirs contre des erreurs qu'ils paraissent disposés à commettre sur des principes essentiels. Nous serions fiers si nous pouvions, par notre avertissement, leur éviter d'avoir à répondre, devant le Tribunal de l'Histoire, d'actes qui, lorsqu'ils seront revenus au sang froid, ne pourraient que leur inspirer de pénibles regrets.

o o

La première tendance de tout régime révolutionnaire ou autoritaire est de créer des juridictions d'exception. Comprenez que juger c'est autant lutter contre les pressions du dehors que punir les coupables, ceux qui détiennent le Pouvoir et qui ont décrété des présomptions de culpabilité supportent mal que des juges n'enterrent pas les manifestations de leurs volontés souvent passionnées.

Si gouverner est commander les hommes, celui qui commande tolère mal les critiques. Sa tendance instinctive est de recourir à l'arbitraire pour le triomphe de sa

- 7 -

ont fait de vilaines besognes et ont laissé le souvenir du plus déplorable et du plus injuste arbitraire.

Pour ne parler que de la France dont nous connaissons le mieux l'histoire, il y a été commis à différentes époques des erreurs qui devraient servir d'enseignement.

Sous l'Ancien Régime, alors pourtant qu'il existait la haute juridiction des Parlements, les rois créèrent la "chambre ardente", tribunal d'exception qui à l'époque des persécutions religieuses sévit contre les huguenots et rendit pendant vingt-cinq ans des arrêts abominables qui furent exécutés sans merci. Plus tard, sous Louis XIV, cette même chambre fonctionna à l'époque où l'on avait découvert une épidémie d'empoisonnements criminels mais son rôle fut moins de rendre une justice intégrale que de trier les accusés pour se montrer impitoyable envers les uns tout en épargnant les grands personnages du royaume.

Lorsque vint la Révolution, l'Assemblée Nationale soucieuse de supprimer l'arbitraire inscrivit en août 1789 dans la Déclaration des Droits de l'Homme : "Nul homme ne peut être accusé, arrêté ni détenu que dans les cas déterminés par la loi et selon les formes qu'elle a prescrites." Nous reviendrons sur le caractère de la loi qui doit toujours avoir été promulguée antérieurement au délit.

On eut pu croire que la sagesse était enfin venue et que les philosophes du XVIIIe Siècle parmi lesquels Montesquieu avait enfin fait triompher des idées justes. Hélas, les hommes de la Révolution ne tinrent pas les promesses qu'ils avaient faites et ils se donnèrent un démenti à eux-mêmes en créant, le 8 brumaire an II,

- 8 -

le Tribunal Révolutionnaire. Le prétexte auquel on eut recours est celui qui est toujours fourni en pareille conjoncture. Il fut à ce moment formulé par Danton à la Tribune, le 10 mars 1793 : "Je sais à quel point il est important de prendre des mesures judiciaires qui punissent "les contre révolutionnaires car c'est pour eux que ce "Tribunal est nécessaire; c'est pour eux que ce Tribunal "doit suppléer à la vengeance du peuple. Rien n'est plus "difficile à définir qu'un crime politique... N'est-il pas "nécessaire que des lois extraordinaires prises hors du "corps social épouvantent les rebelles et atteignent les "coupables. Le salut du peuple exige de grands moyens "et des mesures terribles. Je ne vois pas de milieu entre "les formes ordinaires et le Tribunal Révolutionnaire."

Ainsi fut créé le Tribunal Révolutionnaire de triste mémoire. Juridiction affreuse et passionnée d'où toute justice était bannie.

Lorsque la Terreur prit fin, après Thermidor, le Tribunal Révolutionnaire fut supprimé mais on laissa subsister les "commissions militaires extraordinaires" pour juger avec férocité les émigrés repris.

Bonaparte prétendit ramener la légalité mais son caractère dictatorial ne sut pas supporter de ne pas voir la justice obéissante à ses dessein. Déjà, sous le Consulat, il avait instauré un "tribunal spécial" destiné à entériner ses ordres. Plus tard lorsqu'en 1804 il rê-solut de faire assassiner le duc d'Enghien, il se crut couvert parce qu'il l'avait fait condamner par une Juridiction d'exception et cette entreprise a taché sa gloire d'une marque indélébile.. Plus tard encore, le 20 avril 1810, il créa une "Cour spéciale extraordinaire" et le 18 août 1810 des "Cours Prévôtales" qui firent dominer l'arbitraire.

- 10 -

et les ministres on procéda pareillement et même les arrêts justes furent atteints de suspicion de partialité. Très vite on se rendit compte de l'erreur et l'on dû revenir à la légalité qui fut un soulagement pour toutes les consciences.

Si nous avons beaucoup insisté sur ce qui s'est passé en France c'est qu'en tant que français nous avons, pour bien marquer notre objectivité, voulu trouver chez nous les exemples des erreurs qu'il ne faut pas imiter. C'est vainement qu'on ferait appel à ces exemples anciens ou récents pour justifier la légitimité des tribunaux d'exception qui en aucun temps n'ont rendu une justice absolument honorable. Au surplus ce que nous avons dit pour notre pays a eu son pendant ailleurs dans les époques de troubles. Les Juridictions d'exception de l'Allemagne nazi ou de la Russie des Soviets n'ont pas eu meilleur renom. Nous aurions pu multiplier les exemples et montrer que sous toutes les latitudes, l'institution de juridictions d'exception est toujours une grande faute qui diminue le prestige d'un régime et amène à douter de sa légitimité.

L'honneur de la magistrature régulière est du moins d'avoir, le plus souvent, été tenue à l'écart de ces juridictions qui n'ont que peu à voir avec la vraie Justice. Les quelques magistrats qui avaient, en France, sous le second Empire, accepté de siéger dans les "commissions mixtes" ont été par la suite chassés de la magistrature et n'ont plus jamais été admis à reprendre leurs fonctions.

Les hommes qui ont fait la Révolution Turque n'ont pas échappé à l'attrait que constitue, pour la consolidation de leur autorité, l'institution de juridictions d'exception. Ils avaient pourtant proclamé très solennellement dès le premier moment qu'ils considéraient la

- 9 -

Le règne du grand empereur est terni par ces injures à la Justice.

Après Waterloo et le retour des Bourbons, les "Cours Prévôtales" furent maintenues. Leurs décisions n'étaient susceptibles ni d'appel ni de cassation. Ce sont elles qui accablèrent ce qu'on a appelé la "Terreur Blanche" et qui contribuèrent à faire détester les derniers Bourbons.

Après la Révolution de 1830, toute juridiction d'exception fut supprimée, mais le gouvernement de Napoléon III, né du Coup d'Etat de 1851, prit dès son origine un caractère si dictatorial qu'il établit pour poursuivre les ennemis du régime les "commissions mixtes" dont l'affreux souvenir n'est pas encore effacé.

La IIIe République s'honore de n'avoir jamais eu recours aux juridictions d'exception. Même à l'époque si dramatique de la répression de la Commune, elle traqua les insurgés devant les juridictions existantes. Son prestige en a grandi.

Il faut arriver à l'époque sinistre de l'occupation allemande en 1940 pour voir le gouvernement autoritaire de Pétain créer des tribunaux exceptionnels qui furent une des hontes du régime. Après la Libération, il y avait tant de rancœurs accumulées qu'on commit l'erreur de créer des "cours de justice", exorbitantes du droit commun, que les esprits sèpés ne peuvent que regretter. La majorité y était assurée par des jurés

"n'ayant pas cessé de faire preuve de sentiments nationaux". On aboutit à une justice de partisans c'est-à-dire partielle. On faisait juger les accusés par leurs victimes et les décisions furent trop souvent dictées par esprit de vengeance. Pour la Haute Cour chargée de juger le chef d'Etat

Justice comme constituant le fondement essentiel du pays et qu'ils étaient résolus à établir une Justice équitable. Ils ont nonobstant, oublié que la constitution de 1924 contenait une disposition capitale à laquelle il leur était en conscience interdit de déroger sous peine de déchoir : l'article 83 disait : " Nul ne peut être traduit devant un tribunal autre que celui dont il relève d'après la loi". Il ne suffit pas de changer de loi sous l'empire de la passion pour légitimement se croire le droit de priver un justiciable de ses Juges.

Dès le mois d'août 1960 une loi a réglementé l'activité des tribunaux de la Révolution. La compétence de ces juridictions est très étendue. Elle embrasse à la fois les infractions de droit commun prévues par le Code Pénal et des délits d'opinion. Les peines prévues sont d'une gravité qui ne peut manquer d'inquiéter. C'est ainsi que les atteintes par paroles ou par acte de quelque manière que ce soit contre le chef de l'Etat, les membres du comité d'union nationale ou les ministres sont punis d'une peine lourde de 5 à 15 ans. Cette "peine lourde" comporte des périodes de détention en cellule et des participations à des travaux pénibles comme la construction de routes. Le même article de loi contient une phrase qui laisse confondre : " la peine de mort est encourue pour les cas graves". C'est permettre de réprimer une infraction d'une peine non prévue par la loi. L'appréciation de la gravité est laissée à l'arbitraire avec cette circonstance particulièrement inquiétante que les Juges sont désignés par le comité d'Union Nationale, organismes purement politique qui dirige le pays.

Ainsi la jeune république si fière d'avoir, dit-elle, fait une révolution pour faire respecter la liberté, rétablir la légalité et rendre une moralité au

pays, a commis la faute d'imiter dans ce qu'ils ont de pire les abus réalisés ailleurs et dont l'exemple eut dû les éloigner.

Nous ne saurions trop attirer l'attention sur une erreur qui tousjours, lorsqu'elle a été commise a jeté sur ses auteurs une suspicion d'iniquité dont ils n'ont jamais pu se justifier.

Touchant le grand procès qui se prépare pour Juger le Président de la République et les ministres la question est un peu différente mais il nous paraît que l'erreur commise n'est pas moins grande.

La loi constitutionnelle de la République Turque du 20 avril 1924 prévoyait que les infractions commises par les membres du Cabinet, les présidents et les membres du Conseil d'Etat et de la Cour de Cassation ainsi que le Procureur Général à l'occasion de leurs fonctions, étaient justiciables d'une Haute Cour dont la composition était déterminée par les articles 61 et suivants.

Une Haute Cour est une Juridiction d'exception mais on peut dire que son institution est traditionnelle pour Juger les agissements reprochés aux membres du gouvernement à l'occasion de leurs fonctions. La Constitution de 1924 lui donnait compétence pour Juger ceux que nous avons énumérés plus haut pour les infractions politiques ou de droit commun commises à l'occasion de leurs fonctions. Du moins la Haute Cour de la Constitution de 1924 échappait au soupçon d'être composée de Juges partisans et elle donnait une garantie de Justice en y faisant siéger des magistrats qui, par leurs fonctions habituelles, étaient présumés indépendants et inaccessibles aux passions. En effet l'article 62 prescrivait

que la Haute Cour devait être composée de vingt et un membres, dont onze faisant partie de la Cour de Cassation et dix du Conseil d'Etat. Ils devaient être élus au scrutin secret, par les présidents et membres de ces deux corps constitués réunis in corpore. Ainsi cette haute juridiction échappait au soupçon d'être composée de juges choisis moins pour rendre la justice que pour rendre des services, obéir à des ordres, ou laisser libre cours à leurs passions.

Le gouvernement révolutionnaire a abrogé et modifié, par la loi No I du 14 Juin 1960, certaines dispositions de la Constitution de 1924. Il ne s'agissait à l'origine que de dispositions provisoires mais le mot provisoire a été supprimé par la loi No 55.

Parmi les modifications apportées, il faut noter la transformation complète de la composition de la Haute Cour. Au lieu de vingt-et-un magistrats de la Cour de Cassation et du Conseil d'Etat, la Haute Cour ne se compose plus que de huit membres et six suppléants désignés parmi les juges de la Juridiction civile, administrative et militaire, par le Comité d'Union Nationale sur la proposition du Conseil des ministres.

Même s'ils sont de bonne volonté, intègre et consciencieux, de quelle fâcheuse présomption de partialité seront atteints les membres de la nouvelle Juridiction ! Personne ne croira dans le monde que la Haute Cour n'a pas été composée d'adversaires des accusés et la valeur des sentences prononcées, quel qu'elles soient, sera toujours sujette à contestation. On le pensera d'autant plus qu'on ne comprend pas, si l'on cherche à rendre une bonne justice, qu'à une Haute Cour formée de membres des plus hautes Juridictions du pays cooptés entre eux, on substitue des individualités

désignées seulement par une assemblée politique. Cette substitution démontrera inmarquablement à penser qu'elle n'a pour but que de livrer des accusés à l'arbitraire de partisans au lieu de les déférer à de véritables juges.

Il semble en conséquence que le gouvernement révolutionnaire qui n'a pris le pouvoir, dit-il, que pour ramener au respect de la liberté et chasser l'arbitraire gènerait en crédit et se grandirait aux yeux de l'opinion en rétablissant une Justice qui, à l'abri de tout soupçon, ne permettrait à personne de mettre en doute la pureté de ses intentions.

o o o

Si les tribunaux d'exception ont le plus souvent pour objet d'introduire l'arbitraire en remplacement d'une légalité éphémère, une conséquence fréquente de cet abus est d'amener une modification de la pénalité afin d'atteindre plus sûrement et plus durement ceux qui, par présomption, on a décidé de condamner. La vieille maxime "Nulla poena sine lege" se trouve ainsi méprisée et aucun justiciable n'est plus à l'abri des emportements du Pouvoir.

Depuis longtemps on a compris la nécessité de protéger les citoyens contre l'arbitraire et dans la Déclaration des Droits de l'Homme, à laquelle il faut toujours revenir, il est écrit : "La loi ne doit établir que des peines strictement et évidemment nécessaires et nul ne peut être puni qu'en vertu d'une loi préalable" et promulguée antérieurement au délit et légalement "appliquée".

qu'aurait été la contrainte exercée pour obtenir ce vote. Nous avons lu qu'on envisagerait de parler de contrainte morale exercée par le Président de la République. A moins de vouloir juger par présomption et de prétendre interpréter par art divinatorio et subjectivement la pensée de l'inculpé et de lui attribuer un pouvoir quasi providentiel, on ne conçoit pas une contrainte morale d'un seul individu à l'égard d'une collectivité composée de députés majeurs, non interdits, indépendants et libres de leurs votes.

La loi prétablie ne permettait pas l'institution d'une juridiction d'exception exorbitante, d'une compétence imprévue et de l'application d'un texte sans rapport avec les faits. Ainsi, alors que les textes en vigueur au moment des faits reprochés excluaient la mise en jugement du Président de la République devant la Haute Cour, on a créé une compétence nouvelle pour une juridiction d'exception et on lui a permis de juger rétroactivement des faits pour lesquels il n'y avait pas de poursuite possible.

Mais il faut aller plus loin. On a ajouté à l'article 146 une disposition relative à ce que le législateur a appelé les "complices secondaires" qui modifie et rend arbitraire les éléments constitutifs du délit de complicité tel qu'ils sont exigés par l'article 65 du Code. C'est là une modification mineure, sans doute regrettable, mais sur laquelle l'importance du sujet qui nous occupe nous empêche de nous étendre.

Pas davantage nous ne discuterons la légitimité de la peine de mort pour des infractions politiques sans rapport avec des crimes de droit commun. Déjà, si la légitimité de la peine capitale en général fait l'objet de vives contestations et si peu de pays

Ce principe a été aujourd'hui introduit dans toutes les législations des pays civilisés et l'article 2 non abrogé du Code Pénal Turc a très sagement proclamé la non rétroactivité de la loi pénale.

Pourtant, tout en laissant subsister l'article 2, le gouvernement provisoire en a violé le principe de diverses manières et notamment par un texte d'une gravité exceptionnelle.

Aux termes de l'article 41 de la loi pré-existante qui était la Constitution de 1924 le Président de la République ne pouvait être traduit en justice qu'en cas de Haute Trahison et sa culpabilité ne pouvait être appréciée que par la Grande Assemblée Nationale. Or on a incarcéré le Président de la République et on a donné compétence à la nouvelle Haute Cour pour procéder à son jugement. C'est là une contradiction absolue avec l'article 72 qui dispose que nul ne peut être arrêté ou détenu si ce n'est dans les cas déterminés par la loi et selon les formes établies par elle, et avec l'article 83 qui prescrit que nul ne peut être traduit devant un Tribunal autre que celui dont il relève d'après la loi.

De plus, on semble avoir donné aux mots "Haute Trahison" un sens qu'ils n'ont pas. L'article visé par l'accusation est spécialement l'article 146 du Code Pénal qui punit de mort les attentats commis avec contrainte dans le but d'altérer ou abolir tout ou partie de la Loi constitutionnelle. Si l'on sait que le grand reproche est la création, en avril 1960, d'une commission d'enquête parlementaire aux pouvoirs exorbitants et contraires à la Constitution, il y a lieu d'observer que cette commission d'enquête a été proposée, délibérée et votée par la majorité de la Grande Assemblée Nationale et qu'on ne voit pas ce

d'Europe l'ont conservée dans leur législation, du moins en matière purement politique elle est difficilement défendable. Elle ne suscite plus que dans les législations des régimes autoritaires ou dictatoriels où la passion l'emporte et où les doctrinaires poussent jusqu'au despotisme l'application de leur système idéologique de gouvernement. Il nous paraît personnellement que la peine de mort pour de pareils crimes est une grave erreur mais le développement de cette opinion nous entraînerait hors de notre propos.

Nous considérons donc seulement la loi préexistante telle que nous l'avons analysée sans en contester la légitimité mais nous devons observer que la rigueur de la loi était tempérée par un article 56 qui disposait que si le condamné avait, au moment de la perpétration du crime ou au jour de sa condamnation, dépassé l'âge de soixante cinq ans, la peine de mort était automatiquement commuée en 30 ans de détention lourde.

Or la loi N° 15 du 10 juillet 1960 a modifié ce texte en disposant : "L'article 65 du Code Pénal turc est abrogé et cette disposition est applicable aux "crimes de trahison envers la Patrie Perpetrés avant "l'entrée en vigueur de la présente loi et faisant "l'objet des articles 125, 133, 141, 146, 149, 150 et "163".

C'est une nouvelle violation formelle et révoltante du principe de la non rétroactivité de la loi qui n'est admise par aucune législation et qu'en particulier le Code Turc a, dans son article 2, affirmé vouloir respecter. Une loi pénale postérieure aux faits reprochés ne peut aggraver la situation d'un accusé.

Elle ne régit jamais que l'avenir et il est inique d'appliquer à la répression de faits antérieurs à la promulgation de la loi, une pénalité supérieure à celle encourue au moment où l'infraction a été commise. Le principe de la non rétroactivité ne comporte qu'une exception universellement admise : une loi nouvelle modifiant la précédente ne rétroagit que si elle est plus douce que l'ancienne.

Vainement on tenterait de soutenir que les lois de procédure sont rétroactives. Ce principe est vrai parce qu'on présume que la nouvelle forme de procédure offre plus de garanties que la précédente pour une meilleure administration de la Justice ; mais l'article 56 n'était pas une loi de procédure. Vainement aussi on objecterait que les lois interprétatives rétroagissent parce qu'elles font corps avec la loi qu'elles interprètent ; mais la loi n° 15 n'est pas une loi interprétative.

Rien ne justifie donc une aggravation de peine décrétée postérieurement à la date de l'infraction.

L'abrogation de l'article 56 est d'autant plus grave que, dans son application, elle paraît n'avoir été décidée que pour atteindre une seule personne. Seul en effet, semble-t-il, parmi les accusés l'ancien Président de la République a dépassé l'âge de soixante-cinq ans. La disposition qui abroge l'article 56 en dépit de son apparence d'ordre général ne paraît donc qu'avoir une portée individuelle. On peut d'autant plus le penser qu'une autre modification, dont nous avons déjà parlé, a été apportée à la loi constitutionnelle, qui a un rapport direct avec notre observation.

- 20 -

En dehors des garanties légales fournies aux accusés pour leur comparution devant des tribunaux réguliers et de l'assurance qu'on doit leur donner qu'ils ne seront pas victimes de lois arbitrairement promulguées dans le seul dessein de les condamner, il est essentiel que pour contrôler la régularité des procédures et faire valoir leurs moyens de défense les accusés soient assistés de défenseurs indépendants, inaccessibles aux promesses ou aux menaces et d'une probité morale au dessus de tout soupçon.

Devant les juges, les accusés, ignorants du droit sont de mauvais estimateurs de la valeur de leur propre cause. Ils ont besoin de conseils et d'appuis. De bonne ou de mauvaise foi les justiciables sont prompts à s'irriter, discutent avec maladresse et se nourrissent d'illusions. Ils ne connaissent pas la limite de leurs droits et choisissent souvent de mauvais arguments pour défendre un intérêt légitime. L'accusé réduit à ses seuls moyens est désarmé, accablé par l'infortune ou inconnaisant du risque, inquiet, hésitant ou téméraire et incapable souvent de se justifier. C'est pourquoi, de tout temps, on a considéré le rôle du défenseur comme découlant d'un droit naturel. Le grand chancelier d'Agréesseau a très justement observé au XVIIIe Siècle que l'ordre des avocats est aussi ancien que la magistrature.

Dependant l'avocat, auxiliaire indisponible et inséparable de la Justice, ne fait point partie de son personnel. Il demeure indépendant et n'est soumis qu'aux ordres de sa conscience. Toujours présent pour exposer, expliquer, contrôler, défendre et quelquefois attaquer, il ne doit de comptes qu'à lui-même. Le but vers lequel il tend est le même que

- 19 -

L'article 41 de la Constitution de 1924 disposait : "Le Président de la République est responsable envers la Grande Assemblée Nationale, en cas de haute trahison. Toute la responsabilité découlant des décrets promulgués par le Président de la République incombe au Président du Conseil et au ministre qui, aux termes de l'article 39 ont contresigné les susdits décrets". Or la loi N° 1 du 14 juin 1960 a abrogé les deuxième et troisième phrases de l'article 41 faisant ainsi retomber rétroactivement sur le Président de la République des responsabilités imputables, aux termes de la constitution, à des ministres.

On ne peut qu'être épouvanté par l'intention que semble révéler la promulgation de textes pénaux à effets rétroactifs pouvant entraîner une peine capitale, si ces textes ne visent qu'à atteindre un seul accusé déféré devant une juridiction d'exception. Quelle crainte n'a-t-on pas le droit de ressentir à l'idée que l'arrêt sera dicté par la passion plutôt que par la seule recherche d'une saine justice.

Il y a là une telle violation d'un principe d'ordre public incontesté qu'il nous a paru nécessaire avant que le procès commence de formuler le rappel pressant et solennel d'une notion fondamentale de droit dont le mépris risquerait d'entacher d'une fâcheuse mésestime la moralité d'une révolution qui a été réalisée dans l'enthousiasme.

o
o
o

"artisans de crimes et de trahisons. Tant que j'aurai l'épée au côté, jamais je ne signerai un pareil décret. Je veux qu'on puisse couper la langue à un avocat qui s'en sert contre le gouvernement."

Dans son injuste emportement, Napoléon dissimulait mal qu'il redoutait surtout que les avocats s'opposent à son arbitraire et prennent courageusement la défense de ceux dont il n'admettait pas qu'on osât dire qu'ils étaient ses victimes. Pourtant, tant est fort le droit naturel de la défense, malgré son irritation et sa répugnance, Napoléon dut signer le décret et subir que l'indépendance du Barreau mit un frein aux violences de son autorité.

Dans un procès aussi grave que celui qui va être fait aux membres du gouvernement déchu, alors que la Turquie est encore divisée par des passions contradictoires, il est indispensable que les accusés soient défendus par des hommes libres de s'exprimer et mis à même de connaître assez les charges pour pouvoir les discuter jusque dans les détails. Il leur faut le temps de préparer une défense qui ne doit pas être une simple apparence et il est à craindre que leur droit ne soit passablement respecté.

L'instruction est secrète et personne ne peut connaître sa mystérieuse évolution. En France où les droits de la défense sont sacrés cette mesure ne serait pas admise. Depuis plus d'un demi-siècle l'instruction des procès est contradictoire et ne peut réserver de surprises génératrices de tromperies et de contraires de toutes sortes. Jamais un inculpé n'est interrogé par un juge d'instruction sans qu'on lui ait fait connaître auparavant, sans dissimulation ni réticence, l'état des charges recueillies contre lui. Il

celui de la Justice puisqu'il contribue à éclairer les juges pour les aider à rendre un arrêt qu'il croit juste. Il protège tout ce qui est menacé dans sa liberté, sa vie, son honneur et son bien. Un vieil auteur a écrit : "Il n'existe pas dans la Société un être faible et sans protection poursuivi par une passion puissante et déguisée, il n'est pas un droit méconnu, pas une liberté violée qui n'appelle à son secours un avocat et pour qui un avocat se présente, prêt s'il le faut à se dévouer pour un intérêt qui n'est pas le sien."

D'une manière générale on peut dire que l'Ordre des avocats est parvenu, dans tous les pays où il existe, à imposer le respect par la dignité de sa conduite, le scrupule de sa conscience et l'indépendance de son caractère.

Encore faut-il qu'on permette aux avocats d'accomplir librement leur devoir et qu'il ne soit pas porté atteinte à la liberté de la défense. Souvent, surtout pendant la période où les pressions populaires ne sont pas retenues, ou lorsque le gouvernement est despotique, leur indépendance a pu constituer une gêne pour ceux contre les abus desquels ils se sont élevés.

Lorsqu'en France sous le Premier Empire, on voulut reconstituer le Barreau qui avait été désorganisé et dissous pendant la Révolution, et qu'on présenta à Napoléon un projet de décret rétablissant les règles traditionnelles de l'Ordre, au premier rang desquelles figurait l'assurance de son indépendance, le souverain écrivit à Cambacérès : "Ce décret est absurde, il ne laisse aucun frein, aucune action contre les avocats. Ce sont des factieux, des

- 24 -

venus ni les défenseurs ne peuvent examiner le dossier et que de même les inculpés ne pourront s'entretenir avec leurs défenseurs.

Tandis que l'accusation s'organise, la défense est désarmée et ne peut se préparer. C'est rendre la partie inégale et oublier que l'avocat qui défend doit toujours être sur un pied d'égalité avec le ministère public qui accuse.

Sans doute le législateur turc n'a pas songé à priver l'accusé de défenseurs. L'article 17 prévoit même qu'il peut en avoir trois. Mais ce n'est pas à la veille du commencement d'un procès, surtout lorsqu'il doit prendre l'ampleur de celui des anciens ministres, qu'il sera possible de rechercher les justifications qu'on aura à faire valoir, les pièces qu'il sera nécessaire de produire, les moyens qu'il faudra développer. L'étude approfondie des dossiers qui auront mis plusieurs mois à être établis sera nécessairement longue et la défense deviendrait une insupportable parodie si les avocats se trouvent dans l'obligation d'improviser la défense pour l'opposer à un ministère public qui depuis longtemps aurait construit laborieusement son accusation. Vainement on objecterait que l'article de la loi de procédure promulgué en juin dit que si le procès doit se dérouler sans interruption, les débats peuvent, en cas de nécessité, être suspendus pendant un maximum de trois jours mais que la Haute Cour peut accorder un délai plus grand pour la défense finale. Qu'est-ce que signifie ce délai in extremis qui ne pourra être que de courte durée ? On peut craindre qu'il ne constitue une concession affectée qui obligera l'avocat à présenter à l'improviste une défense hâtive et bousculée.

- 23 -

est au cours de ses interrogatoires assisté de son défenseur qui contrôle la régularité des opérations.

Lorsque la loi sur l'instruction contradictoire fut promulguée en 1897, les partisans du secret formulèrent des doutes sur la possibilité de parvenir désormais à la découverte de la vérité. L'expérience a prouvé que ces craintes étaient vaines et l'on a évité ainsi que se perpétuent, comme l'a dit le rapporteur de la loi au Sénat, ces tête à tête écoraçants entre l'inculpé et le juge, ces entretiens particuliers entre deux interlocuteurs dont l'un déjà armé de l'autorité de sa fonction et du prestige de la Justice peut exercer sur l'autre, dans le silence du redoutable et le livrer aux tortures morales les plus cruelles. On a fait ainsi disparaître ces interrogatoires seul à seul si dangereux pour l'inculpé innocent et si favorable aux intimidations de toute nature.

Si ce système nous paraît préférable à tous les autres et est la conséquence logique de la procédure accusatoire qui nous paraît seule légitime, nous recommandons cependant que beaucoup de pays, moins libéraux, ne l'ont pas encore adopté. Du moins il n'en est plus qu'il tolère qu'un inculpé reste au secret pendant de longs mois. Si les lois de procédure ne permettent pas qu'il prenne connaissance du dossier, il n'est pas admissible qu'on le prive de communiquer librement avec l'avocat qui sera chargé de sa défense.

Nous avons lu avec surprise l'article 10 de la loi fixant les règles de la procédure d'instruction qui dispose qu'au cours de l'enquête ni les pré-

Le rôle de l'avocat n'est pas celui d'un figurant. Il a une noble tâche à accomplir et il faut lui permettre de faire son devoir. Il nous semble donc urgent que, même si les opérations d'instruction demeurent secrètes, les inculpés puissent dès à présent communiquer avec leurs avocats. Ces avocats doivent être librement choisis et leur indépendance doit être respectée.

A ce propos nous éprouverions une inquiétude si nous ne faisons confiance à nos confrères du Barreau Turc pour défendre avec fermeté l'honneur de nos traditions professionnelles. L'avocat qui a estimé devoir accepter la charge d'une défense doit être inaccessibile à la crainte de se compromettre. Il ne faudrait pas cependant qu'on tente d'exercer sur eux des pressions susceptibles de les intimider ou de les détourner de leurs devoirs. Nous avons eu communication d'une prétendue délibération du Conseil de l'Ordre d'Istanbul qui nous paraît si monstrueuse que nous pourrions difficilement en admettre l'authenticité.

Le 21 mai 1960 le Conseil de l'Ordre aurait décidé de suggérer à l'Assemblée Générale que les avocats inscrits refusent de prendre la défense des inculpés qui seront traduits devant la Justice, sous prétexte que ces inculpés auraient, durant l'ancien régime, exercé des activités contraires au Droit. Heureusement, paraît-il, l'Assemblée Générale n'aurait pas satisfait à ce voeu.

S'il en avait été autrement on se serait trouvé en présence d'une décision unique dans l'histoire des Barreaux et qui aurait été de nature à jeter le discrédit sur l'Ordre tout entier.

Les avocats ne relèvent chacun que de leur conscience et ils n'ont de conseil à recevoir de personne pour accepter ou refuser une cause. Certains peuvent, pour des raisons de conscience, juger qu'une défense leur est impossible parce qu'ils risqueraient de se mettre en contradiction avec leurs sentiments intimes, mais les raisons qui les déterminent ne doivent être commandées ni par la crainte ni par la passion.

Il ne serait pas pensable, qu'en corps, ils se refusent d'assurer la défense et qu'ils privent ainsi les accusés d'un concours qui s'impose à eux comme un devoir.

Nous ne doutons pas, pour l'honneur de la profession, que les accusés seront assistés par des avocats assez indépendants pour s'élever, avec la modération qui convient à leur dignité, contre les obstacles qu'on pourrait opposer à la liberté de la défense. Ils sauront en des circonstances pénibles et peut-être périlleuses pour eux-mêmes, faire tous leurs efforts pour assurer la liberté de la défense et apporter au malheur et à l'infortune le secours de leur science et de leur talent.

o o o

- 28 -

C'est parce qu'ils nous ont paru, dans l'emporment de leur exaltation patriotique, s'éloigner de la modération dont on ne doit jamais se départir quand on veut faire régner la Justice que nous avons cru devoir, nous qui étions loin de leurs préoccupations immédiates, les mettre en garde contre des erreurs susceptibles de leur faire perdre le profit moral de leur entreprise.

C'est dans les moments de bouleversement social, alors que les passions sont les plus ardentes, qu'il convient de réagir contre les excès auxquels peut conduire l'ivresse du Pouvoir. Un Gouvernement se grandit en rendant une vraie Justice même à ses ennemis. C'est en étant juste qu'on acquiert le respect et qu'on légitime ses actes.

Nous avons cru que notre devoir était d'exprimer une opinion sereine. Notre désir fervent est d'être entendu et de contribuer par là à servir la Justice sans laquelle aucun citoyen n'a plus de garantie pour son honneur et pour sa personne.

- 27 -

Telles sont quelques unes des plus importantes observations que nous avons cru devoir formuler touchant la législation actuelle de la Turquie au moment où va s'ouvrir un des grands procès de son Histoire. Nous nous sommes exprimés sans passion, très désireux de ne point prendre parti dans les querelles intestines d'un pays qui n'est pas le nôtre. Nous estimons qu'il ne nous appartenait pas de discuter les actes des hommes accusés mais qu'il s'imposait impérieusement à notre conscience de servir la Justice qui est universelle et qui doit respecter les mêmes principes fondamentaux sous tous les ciels. Nous avons voulu rappeler, à ceux qui ont la lourde charge de juger, des notions qui, si elles sont négligées, empêchent qu'on ait pour leurs arrêts le respect qui doit s'imposer à tous.

Ce qui nous a paru nous donner le droit de parler c'est que nous sommes avocat et que tous les défenseurs du monde forment un corps qui ne connaît pas de frontières. Tous sont solidaires pour secourir l'adversité où qu'elle soit, et tous doivent s'employer à faire respecter le Droit. Parfois les tumultes provoqués par les passions politiques font perdre à ceux qui sont mêlés de trop près aux événements le sang-froid nécessaire à la bonne administration de la Justice. Il appartient alors à ceux qui sont en dehors des conflits et qui n'ont point perdu leur calme, d'avertir ceux que la violence de leurs impulsions peut égarer, qu'ils se trompent.

Nous savons, par leurs manifestes, ce que sont les ambitions de ceux qui ont fait la révolution de Turquie. Ils prétendent avoir été animés du désir de rendre à leur pays une liberté qu'ils estiment compromise et de faire régner une meilleure Justice.

Ek 3: Maurice Garçon'un Mütalaasının Türkçe Çevirisi

TÜRK İHTİLALİNİN ADLİ MÜESSESELERİNİN
MEŞRUIYETİ HAKKINDA MÜRACAAT
EDİLECEK MOHTIRA

Türkiye halen büyük bir siyasî kargaşalık geçirmektedir. Mayıs ayında patlak veren ihtilâlin akabinde hükümetin bütün temsilcileri tevkif edildiler. Bunların kamuna karşı suç işleyip işlemediklerini araştırmak için bir soruşturma açılmış ve haklarında hüküm verilmek üzere bir yüksek mahkeme kurulmuştur. Böylece, devamı sırasında, eski siyasî kavgaların tasfiye edileceği geniş bir dava hazırlanmaktadır.

İhtilâl yoluyla vuku bulan bütün rejim değişiklikleri bir parça keşmekeş ihtiva eder. Duygular ateşlidir; iktidarı ele geçirenler, meşru bulunduğu fikrinde oldukları otoritelerini emniyete almak için şiddete gitmeğe daima mütemayildirler. Yeni iktidara geçenlerin tutumlarını haklı göstermek maksadile, niyetlerini meşru kılmaya matuf, müsait bir meşruiyete müracaattan içtinap etmek için olgunluk göstermeleri nadirdir.

Bu gibi ahvalde hemen daima, bir taraftan, hayırhah ve müstakil Adalet ile, diğer taraftan lütuf ve riyakarlığından emin olunan hakimler tarafından tasdik edildikleri için bir hissi kablelvuku ile sezilen oldukça uygunsuz kararları kapsıyan bir adalet gösterişi arasında ihtilâl zuhur eder.

Bununla beraber, bir milletin medeniyet derecesinin takdir edilmesi adaletin değerine bağlıdır. Adalet mefhumu şura, tabîî ve aslî bir mefhum gibi kendini empoze eder. Hak ve haksızlık, iyi ve kötü, çarpışan bir ikilik meydana getirirler. Haksızlık, adaletin tesisle mükellef olduğu sosyal muvazaneyi bozar ve hakim, kararına hürmet edilmesi için tarafsız ve ihtiraslara yabancı görünmekle mükelleftir. Adaletin icrasında hiç bir şey ihlâl edilmemelidir : Hakimler tarafsız oldukları takdirde, tatbik ettikleri kanunlar adlî olabilir.

En meşru ihtilâllerin, meşruiyeti gösterişten başkabilir şey olmayan ve tarihin bilâhère en sert şekilde hüküm verdiği, yalnız sahte bir adalet sağlayan sözde kazaf tedbirler müessesesiyle şerefini kaybettiği ekseriya görülmüştür. Amme nizamı ihtilâflarında, kitle zarar uğradığına hükmettiği takdirde, fikir mübadelelerinden içtinap etmek gerekir. Kitle met ve cezirleri kadar hiç bir şey daha tehlikeli değildir. Kitle, onu en kötü taşkınlıklara sevkeden nefret veya hiddet hıza uyar. Kitle, ayaklanma hali müstesna, harekete geçmenin kendine ait olmadığını şüphesiz müphem şekilde hisseder, ancak, nefret veya kinleri ile gözü dönünce, ihtirâslarının durgunluğunu harekete getirmek ve arzularına uygun kısmî kararlar beyan etmek için, bir adalet hayali yaratır. Usuller daima aynıdır : Fevkalâde mahkeme ihdası, insafsız kanunlar ve makabline şamil kararlar, müdafaa hakkının iyi ~~gizlenmeye~~ saklanması nefreti, sözde bir Adalet ilân edildiği için, kitle kendini ~~hakkında~~ haklı zanneder ve bir memleketin tarihi, bilâhère silinmesi imkânsız kanlı bir izle lekelenir.

Adalet, haksızlıkları idmâ etmek için bahane kullanmamalıdır. Bu hatalardan kaçınmak için, Kazanın, hatta ihtilâl zamanında dahi, tesadüfî olmamasına kani bulunmalıdır ve hakikî hakim müstakil; yani riyasız, ihtirâsların dışında, şahsî menfaatten âri, keşmekeşten uzak, fanatizmle ilgisiz ve hak için endişeli ve keyfî hareketin düşmanı olmalıdır.

- 2 -

Her defasında bir ihtilâl bir rejimi devirdiği vakit, ihtirasların öfkesinden doğan büyük ihtilâfların ortaya çıktığı söylenebilir. Bununla beraber, sahte bir adalet kisvesi altında suistimallerin zafer kazanması na imkân verilmemesi yerinde olur. Bilhassa şahsakarşı tecavüzlerle tecelli eden ifratları, haklı göstermeyen gelişigüzel kararlar alınmasına kadar giden inanç ve hatta iyi niyeti anlamak gerekmektedir.

Hak ve haksızlık, durumdan müstakil olarak yalnız hukukun kaydettiği kanun tarafından tayin edilmelidir ; kanun, yalnız meşru ve bu münasebetle seçilmemiş hakimler tarafından tefsir ve tatbik edilmelidir. Bu şartlardır ki hakim önüne çıkanlar, fiillerinin tarafsızlıkla ve keyflikten uzak meşruiyet içinde değerlendirileceği, hakları olan ~~teminat~~ garantiyi bulabilirler.

Amme nizamı ihtilâflarında, itham ~~meden~~ cemiyet (Société) ile kendini müdafaa eden sanık arasında hüküm veren hakimin, bir taraftan, emniyetini tehlikeye düşürerek ~~teminat~~ Cemiyeti tecavüzlere karşı himaye etmek ve diğer taraftan, İktidar ve etkisi umumiyenin keyff hareket ve hatalarına karşı vatandaşları savunmak gibi, çifte meşguliyetle mütehalif olması gerekmektedir.

Memleketin hükümetini fethetmiş olmaktan gururlu, devrilen rejimden daha mükemmel yeni bir rejim yaratmak şiddetli arzusuyla dolu ve hakikî politikanın sahibi bulunduğu inanan ve halkın durumunu ıslah etmek çareleri arandığı vakit, benliğine esaslı hakim bulunmak ve yolunu hiç bir şekilde şaşırılmamak için hakikî vatanperver olmak lâzım geldiğini bilmekteyiz. Tam bu saatlardadır ki, ihtirasın tahriklerine ve iktidarın sarhoşluğuna mukavemet eden büyük vicdanlar tanınır. Kontrollerini kaybedenler, giriştikleri işleri bir haksızlık damgasıyla lekeleyerek zulme tevessüle veya musamahaya kendilerini ~~daime~~ kaptırırlar ; akılları başlarına gelince bundan utanç duyacaklardır.

+ +
+

Bu düşünceler sebebiledir ki, ihtilâlcî türk hükümetinin bize tehlikeli görünen bazı tedbirler almak niyetinde olduğunu öğrenerek, yeni rejimin temsilcilerinin, pişman olmaktan geri kalmayacakları bu hareketten vazgeçmeleri için, şöhretleri ve şerefleri bakımından, bu tehlikeyi ikaz etmeğe matuf olarak bir ihbar kaleme almayı vazife bildik. İhtilâllerini kan dökmekten yaptılar, şimdi niyetlerinin safiyetini şüpheye düşürmeğe müsait hatalarla yeni müesseselerin parlaklığını kaçırmadan nizamı temin etmek onlara aittir.

Istanbula gittik ve tatbik edilmek istenen kanun metinlerini orada tetkik ettik. Muhalefet partileri adamları ile temas eden bizler, bazılarının tarafgirâne sanıklıklarının şiddetinden ve Adalete olan itimadı kaybeden diğer bazılarının hissettikleri korkudan dehşete düştük.

Muhtelif tenkilî yargıçların huzuruna çıkmağa çağırılmış sanıklara izafe olunan fiilleri öğrenmek istemedik. Sanıklar muhakeme edilmeden evvel, onlara izafe olunan suçlardan, suçlu veya masum olup olmadıklarını bilmiyoruz ve bilmek istemiyoruz.

Daha zaman bulunduğu göre, maksadımız, iktidardakilerin, esas prensipler üzerinde ıka etmeleri muhtemel görünen hatalara karşı dikkatlerini çekmektir. İhtarımızla ~~sanıklar~~, akılları başlarına gelince onlara yalnız acı pişmanlıklar ilham edebilecek fiillere Tarih'in kirisüsü önünde cevap vermektan onları alıkoayabilirsek iftihar edeceğiz.

+ +
+

Her ihtilâl veya otoriter rejimin ilk temayülü fevkalâde mahkemeler kurmaktır. Muhakeme etmenin, suçluları cezalandırmaktan ziyade dışarının baskısına karşı mücadele etmek olduğunu zanneden iktidarı ellerinde tutanlar ve suçluluk karinesi alanlar, ekseriya ihtiraslı kaprislerinin tezahürlerinin hakimlerce tasdik edilmediği yolunda yanlış düşünceye sahiptirler.

Eğer idare etmek insanlara emir vermekse, emir veren tenkitlere musamaha göstermez. İç temayülü, politikanın zaferi için keyfi harekete başvurur. Bu sebeple, haksız olan niyetlerine boyun eğmeyenlerle kendini ihtilâl halinde bulur ve kat'i emirlerine mutlak surette itaat etmeyen hakimlerin bağımsızlığından dehşet duyar.

İmdi, vaziyete göre seçilen hakimlerin lehine tabif hakimleri reddetmek kadar hiç bir şey daha tehlikeli değildir. İhtirasların frenleri olmadığı anlardadır ki efkârı umumiyeye nizamsız kararlar ister ; o zaman Adaletin temellerinin kat'iyen sarsılmasına meydan vermemek ve nereden gelirse gelsin ihtiraslara mukavemet etmek hakimlere düşer. Bazan onlara cesaret lâzımdır, fakat onların cesarettten mahrum bulunmadıklarına emin olmalıdır, zira kendilerini müsahhakâr göstermekteki sertlikleri korkusudur ki fevkalâde mahkemelerin meydana getirilmesine müncer olur. Bu mahkemeler, sanıkları kendi tabif hakimlerine çeker ve verdikleri kararlar karine ile, daima şüpheyi çalptir. Adaletin yegâne meşru mümessillerinin mukavemetine çarpmak korkusudur ki, Adalate daima bir hakaret teşkil eden fevkalâde mahkemelerin kurulmasına amil olur.

Adalet yalnız isimden ibaret olan bir kararla ve İktidar tarafında istenen ekseriya keyfi bir fiili kapsamak için muayyen bir gaye ile tayin edilmiş hakimlere nasıl itimat edilebilir ?

Fevkalâde mahkemeler daima şunu düşündürür ki, müstakil hakimlere, onların tarafsızlıkları sebebiyle yumşaklıklarına güvenilemeyeceğinden bazı işlerden ilgileri kesilmektedir.

Tarih, fevkalâde mahkemelerin kötü karakterini göstermesi bakımından büyük yardım sağlar. Zaman boyunca ekseriya bunlara baş vurulmuştur, fakat hepsi gayet fena işler yapmışlar ve en acı, en keyfi haksızlığın hatırasını bırakmışlardır.

Tarihini en iyi bildiğimiz Fransa'dan bahsederek, bilgi olarak hizmet edebilecek hataların muhtelif devirlerde ika edildiğini görürüz.

Eski rejimde, Parlemlentoların Yüksek Mahkemesi mevcut olduğu halde, kiralılar fevkalâde mahkeme olarak " Sıcak Oda " yı ihdas ettiler ; dinî işkenceler devrinde bu mahkeme Huguenots'ları cezalandırdı ve yirmibeş sene, insafsız şekilde icra edilen menfur kararlar aldı. Daha sonra XIV cü Louis zamanında, bu aynı oda faaliyetine devam etti ; o tarihte suçluların zehirlenmeleri salgını keşfedildi ; fakat odanın rolü, kiralılığın yüksek şahsiyetlerini koruyup, bazılarını karşı acınmaz halde göstermek için, suçluları seçerek daha az bir adalet bahşeder hale geldi.

İhtilâl gelince, keyfi hareketi lağvetmek endişesiyle Millî Meclis 1789 Ağustosunda İnsan Hakları Beyannameğine şu hükmi ilâve etti :

- 4 -

" Kanunla tayin edilen haller ve kanunda kayıtlı usuller dışında hiç kimse itham, tevkif ve tutuklanamaz. " Daima suçtan evvel yayınlanmış olan kanunun vasfına tekrar temas edeceğiz.

Nihayet aklı selimin geldiği ve aralarında Montesquieu'nun bulunduğu 18.ci asır filozoflarının haklı fikirleri zafere ulaştırıldıkları zannedilebilirdi. Heyhat, ihtilâlin adamları yapmış oldukları vaatleri tutmadılar ve II.ci senenin 8. brumaire'inde İhtilâl Mahkemesini ihdas ederek kendilerini nakzettiler. Gösterilen sebep, bu gibi hallerde daima baş vurulan sebeplerden biridir. 10 Mart 1793 de Tribune'de Danton tarafından şu formül ileri sürüldü : " İhtilâle karşı gelenleri cezalandıran adli tedbirlerin alınmasının ne derece ehemmiyet taşıdığını müdrükim, zira onlar için bu mahkeme zaruridir; onlar için bu mahkeme, halkın intikamını destekleyecektir. Siyasî bir suçun tayini kadar hiç bir şey zor değildir. Sosyal toplumun dışında alınmış fevkalâde kanunların asileri korkutması ve suçlulara ulaşması zarurî değilmi dir ? Hakkın selâmeti için büyük çareler ve korkunç tedbirler lâzımdır. Basit şekiller ile İhtilâl Mahkemesi arasında ortam görmüyorum. "

Hazin hatıralı İhtilâl Mahkemesi böyle kuruldu. Bu, her hakkın kovulduğu iğrenç ve hırslı bir Mahkeme oldu.

Thermidor'dan sonra Terreur nihayet bulduğu vakit İhtilâl Mahkemesi lağvedildi, fakat yakalanan firarileri vahşi bir şekilde muhakeme etmek maksadile onun yerine " Fevkalâde askerî komisyonlar " kuruldu.

Bonaparte meşruiyeti getirdiğini iddia etti, fakat, adaleti isteklerine itaat eder görmemeğe dikatör karakteri tahammül edemedi. Consulat devrinde, emirlerini tasdik mahsus bir " hususî mahkeme " kurdu. Bilâhare, 1804 de Enghien dükünü katlettirme karar verdiği vakit, dükü fevkalâde bir mahkeme tarafından mahkûm ettirdiği için kendisini bu işte suçlu görmedi ve bu tutum, zaferini temizlenmez bir şekilde lekeledi. Sonradan, keyff hareketleri hakim kılan, 20 nisan 1810 da " Fevkalâde hususî bir Yüksek Mahkeme " ve 18 ağustos 1810 da " Prévôtâles Mahkemeleri " ihdas etti. Büyük imparatorun devri, adalete ika ettiği bu tahkirlerle gölgelenmiştir.

Watello ve Bourbon'ların gelişinden sonra " Prévôtâles Mahkemeler " idame ettirildi. Kararlar ne istinaf, ne de tenyiz edilebilirdi. Bu mahkemelerdir ki " Beyaz Terreur " denilen devri açtı ve Bourbon'lardan nefret edilmesine hizmet etti.

1830 İhtilâlinde sonra her türlü fevkalâde mahkeme lağvedildi, fakat 1851 hükümet darbesile meydana gelen Napolyon hükümeti, başından itibaren öyle diktatoryal bir karakter aldı ki, rejimin düşmanlarını takip etmek için, menfur hatırası halâ silinmiyen " muhtelit komisyonlar " kurdu.

III.cü Cumhuriyet, fevkalâde mahkemelere asla müracaat etmediği için şerefle yad edilir. Commune'un tenkilinin dramatik safhasında dahi, asiler mevcut mahkemelere sevk edildiler.

Pétain mutlak hükümetinin, rejim için bir utanç teşkil eden fevkalâde mahkemeleri kurduğunu görmek üzere 1940 da alman işgalinin menfur devrine gelmek lâzımdır. Kurtuluştan sonra, birikmiş öyle nefret mevcut idi ki, aklı başında kimselerin üzüntü duymaktan geri kalmadıkları, umumî hukukun normal hudutlarını aşan "adalet mahkemeleri " ihdası hatası işlendi.

Mahkemedeki ekseriyeti, " millî hislerin tercümanı olmaktan geri kalmıyan " jüri üyeleri teşkil etmekteydi. Partizan, yani tarafgir bir adalete gidildi. Suçlular, kurbanları tarafından muhakeme ediliyor ve kararlar ekseriya intikam hissiyle dikte ediliyordu. Devlet Reisini ve bakanları muhakeme ile yetkili Divanı 'Ali de aynı yola tevessül etti ve hatta adil kararlar bile tarafgirlik şüphesi taşıyordu. Hata çok çabuk anlaşıldı ve bütün vicdanlar için rahatlık teşkil eden meşruiyete dönmek zorunda kalındı.

Fransa'da geçenler hakkında bu kadar fazla ısrar etmemizin sebebi, Fransız olarak, tarafsızlığı mızı iyi göstermek için, taklit edilmemesi lâzım gelen bizdeki hatalar hakkında misaller vermek istedi. Hiç bir zaman mutlak şerfeli bir adalet tevzi etmemiş olan fevkalâde mahkemelerin meşruiyetini haklı göstermek için bu eski ve yeni misallere atıfta bulunmak boğunadır. Mamafih, memleketimiz hakkında söylediklerimizin benzeri, kargaşalık devirlerinde başka yerlerde de vuku buldu. Nazi Almanyası veya Sovyet Rusya'nın fevkalâde mahkemeleri iyi şöhrete sahip olmamışlardır.

Misalleri çoğaltabilir ve her yerde, fevkalâde mahkeme müessesesinin, rejimin prestijini azaltan ve meşruiyetini şüpheye sevkeden daima büyük bir hata olduğunu gösterebiliriz.

Nizamî hakimın şerefi, hakikî adaletle pek az ilişiği olan bu çeşit mahkemelerden ekseriya uzak kalmalarından neş'et eder. Fransa'da ikinci imparatorluk zamanında " muhtelit komisyonlar" da bulunmayı kabul etmiş olan bazı hakimler, bilâhère hakimlikten atılmış ve kendilerine bir daha da vazife verilmemiştir.

Türk ihtilâlini yapanlar da, otoritelerini sağlamlaştırmak için, fevkalâde mahkeme müessesesinin cazibesinden kurtulamamışlardır. Bununla beraber, ilk andan itibaren gayet tantanalı bir şekilde, adaleti memleketin esas rükni olarak addettiklerini ve adil bir Kaza tesisine kararlı olduklarını ilân etmişlerdi. Buna rağmen 1924 Anayasasının, aslında onlarca değiştirilmesi yasak olan başlıca bir hüküm ihtiva ettiğini unutmuslardı. 83 ücü madde şöyle diyordu : " Hiç kimse kanuna göre tâbi olduğu mahkemeden başka birine sevkedilemez . " Mahkeme edilecek bir kimseyi hakimlerinden mahrum etmek hakkına meşru olarak sahip bulunduğu hırsı altında kanunu değiştirmek kâfi gelmez.

1960 Ağustos ayından itibaren İhtilâl mahkemelerinin faaliyeti tayin eden bir kanun çıkarıldı. Bu mahkemelerin selâhiyeti çok geniş bulunuyordu. Bu selâhiyet, ceza kanununda derpiş edilen umumî hukuk suçları ile fıkır suçlarını aynı zamanda kapsamaktaydı. Öngörülen cezalar, insanı endişeye sevketmekten geri bırakmıyan bir şiddete idi. Böylece, devlet reisine, millî komite üyelerine ve bakanlara sözle veya herne şekilde olursa olsun yapılan tecavüzler, 5 ilâ 15 sene ağır hapisle cezalandırılacaktı. Bu " ağır ceza " hücrede mevku-fiyet ve yol inşaatı gibi ağır işlere iştirak devreleri ihtiva etmekteydi. Kanunun aynı maddesi müphem bir cümleyi havli bulunmaktadır : " Bütün cezası vahim vaka'alarda tatbik edilir. " Bu, kanunda derpiş edilmeyen bir cezanın suçlandırılmasına müsaade etmektedir. Vahametini değerlendirilmesi, memleketi idare eden tamamen siyasi bir organ olan Millî Komite tarafından tayin edilen hakimlerin bu ahvalde bilhassa endişe tevliit eden keyfi hareketlerine bırakılmaktadır.

- 6 -

Böylece, hürriyete saygı göstermek, misavata tesis etmek ve memlekete bir moral bahşetmek maksadile bir ihtilâl yapmış olmaktan gururlu genç cumhuriyet, başka yerlerde icra edilmiş kanuna aykırılıklar misalinden uzaklaşacağına, daha kötüsünü yapmak hatasını taklit eyledi.

Dikkatli, işlenen bir hatanın daima failleri üzerine atılan adaletsizlik şüphesi - ki bu adaletsizliği failleri asla haklı gösteremezler - üzerine fazla çekecek değiliz.

Cumhurbaşkanını ve bakanları muhakeme etmek için hazırlanan büyük davaya temas ederken, mesele bir az değişik gözükmemektedir, fakat bizce, yapılan hata daha az vahim değildir.

20 Nisan 1924 tarihli T.C. Anayasa kanunu, kabine üyeleri, cumhurbaşkanları, Danıştay ve Sayıştay üyelerinin vazifeleri sırasında ika ettikleri suçlardan, 61 ve müteakip maddelerle teşkili derpiş edilmiş olan Divanı Âli'de muhakeme edilecekleri ön görülüyordu.

Divanı Âli fevkalâde bir Kazadır, fakat vazifeleri sırasında hükümet üyelerine atfedilen hareketleri muhakeme etmek maksadile teşkilinin an'anevi olduğu söylenebilir. 1924 Anayasası, yukarıda saydığımız kimselerin vazifeleri sırasında ika ettikleri siyasi ve müsterek hukuk suçları sebebiyle muhakeme edilmeleri için Divanı Âli'ye selâhiyet veriyordu. Hiç olmazsa 1924 Anayasasının Divanı Âlisi partizan hakimlerden teşekkül etmiş şüphesini berteraf ediyor ve mutâk vazifelerile, mustakil ve ihtiraslardan uzak addedilen hakimleri tayin ederek bir adalet garantisini veriyordu. Hakikatte 62. ci madde, Divanı Âlinin 11 i Yargıtaydan, 10 u Danıştaydan olmak üzere 21 üyeden teşekkül edeceğini derpiş ediyordu. Bunlar, yukarıdaki iki mahkemenin müstereken toplanmış reis ve üyeleri tarafından, gizli oyla, seçilmekte idirler. Böylece, bu yüksek mahkeme adalet tevzii yerine ihtiraslara tâbi olmak, emirlere itaat etmek gibi hizmetler ifa etmek için seçilmiş hakimlerden meydana gelmiş şüphesinden kurtulmaktadır.

İhtilâl hükümeti 14 Haziran 1960 tarihli ve I sayılı kanunla, 1924 Anayasasının bazı hükümlerini kaldırdı ve tadil etti. Başlangıçta geçici hükümler bahis konusu idi, fakat geçici kelimesi 55 sayılı kanunla iptal edildi.

Getirilen tadiller meyanında, Divanı Âlinin teşekkülünün tamamen şekil değiştirmesini kaydetmek lâzımdır. Yargıtay ve Danıştay'ın 21 hakimi yerine Divanı Âli, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Millî Birlik Komitesi tarafından, sivil, idarî ve askerî Kaza hakimleri arasından tayin edilen 18 üye ve 6 yedekten teşekkül etmektedir.

Müstakim ve şuurulu, iyi niyet sahibi de olsalar, yeni mahkeme üyeleri ne kötü bir partizanlık karinesi taşıyacaklardır / Divanı Âlinin sanıkların hasımlarından teşekkül etmediğine dünyada kimse inanmayacak ve ne olursa olsun, verilen hükümlerin değeri daima itiraza mevzu olacaktır. İyi bir adalet tevzii aranıyorsa, memleketin en yüksek mahkemeleri üyelerinin kendi aralarından seçilerek teşkil edilmiş Divanı Âlisine, yalnız siyasi bir meclis tarafından tayin edilmiş şahısların ikame edilmesinin anlaşılacağı o kadar düşündürücüdür.

- 7 -

Bu ikame hiç şüphesiz, sanıkları hakikî hakimlere tevdi edeceği yerde partizanların keyfine teslim etmek gayesi taşıdığı düşüncesi doğuracaktır. Netice itibarile, hürriyete saygı göstermek ve keyfi muameleyi uzaklaştırmak için iktidarı aldığı söylenen ihtilâl hükümetinin itibar kazanacağı ve her şüpheden âri olarak, niyetlerinin saf-lığı hakkında kimsede şüphe doğmasına müsaade etmeyecek bir adalet tesis ederek, efkârı umumiyenin gözünde büyüyeceği görülmektedir.

+ +
+

Eğer fevkalâde mahkemeler, sıkıcı bir meşruiyet yerine ekseriya keyfi muameleyi tatbik ederlerse, bu haksızlıkların devamlı bir neticesi olarak, karine ile haklarında mahkûmiyet verilenlere, daha emin ve daha sert şekilde istihdaf etmek üzere cezanın tadiline gidilir. "Kanunsuz ceza olmaz" eski vecizesi böylece itibardan düşmekte ve mahkeme huzuruna çıkan herkes artık iktidarın sert hareketlerinden masun bulunmamaktadır.

Eskiden beri vatandaşları keyfi muameleye karşı korumak zarureti anlaşılmuştur ; daima atıfta bulunulması gereken İnsan Hakları Beyannamesinde şöyle denilmektedir : " Kanun yalnız, kat'i ve vuzuhla gereken cezalar koymalıdır ; Bir kimse yalnız, yerleşmiş ve suçtan evvel yayınlanmış ve adilane tatbik edilen bir kanun gereğince cezalandırılabilir"

Bu prensip bugün bütün medenî memleketlerin mevzuatına konmuştur; Türk Ceza kanununun ilga edilmemiş 2.ci maddesi çok yerinde olarak ceza kanununun makabline şamil olmadığını ifade etmiştir.

Mamafih, muvakkat hükümet bir taraftan 2.ci maddenin devamına müsaade ederken, muhtelif şekillerle ve bilhassa görülmemiş vahamette bir metinle kanunun prensibini ihlâl etmiştir.

1924 Tarihli daha önceki Anayasa kanununun 41.ci maddesi hükümlerine göre Cumhurbaşkanı ancak Hıyaneti Vatanîye suçu ile mahkemeye sevkedilebilir ve suçluluğu B.M.M. tarafından takdir edilebilirdi. İmdi, Cumhurbaşkanı hapse atıldı ve mahkemesi için yeni yüksek mahkemeye selâhiyet verildi. Bu hal, hiç kimse kanunla tayin edilmiş haller olmadıkça ve kanun tarafından vazedilen usullere uymadıkça tevkif ve tutuklanamaz hükmünü taşıyan 72.ci madde ile ve , hiç kimse, kanuna göre tâbi olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye sevkedilemez kaydını taşıyan 83.cü madde ile mutlak tezat halindedir.

Bundan başka, "Hıyaneti Vatanîye " kelimelerine ihtiva etmediği bir mana verildiği görülmektedir. Suç isnadı ile atıfta bulunulan madde hassaten, Anayasanın kılıcını veya bir kısmını tadil veya ilga maksadile cebren ifa edilen tecavüzleri ölümle cezalandıran Ceza Kanununun 146.cı maddesidir. 1960 Nisanında, geniş selâhiyetlerle ve Anayasaya aykırı olarak bir meclis tahkikat komisyonunun ihdası sebebiyle büyük ithamın yapıldığı bilinirse, bu tahkikat komisyonunun B.M.M. tarafından teklif, müzakere ve ekseriyeti tarafından kabul olunduğunu ve bu oylamayı elde etmek için icra edilen cebren ne olduğunun görülemediğini ~~muhtemelen~~ kaydetmek yerinde olur.

Cumhurbaşkanı tarafından yapılan moral baskıdan bahsedilmek istendiğini okuduk. Karine ile hüküm vermek istemeden ve kehanet yoluyla ve sübjektif olarak müttehimin düşüncesini tefsire girişmek iddiasında bulunmadan ve ona yarı ilâhi bir kudret izafe etmeden, bir tek şahsın, reşit, mahcur olmayan, reylerinde müstakil ve serbes mebuslardan müteşekkil bir topluluğa karşı bir moral baskısını akıl almamaktadır.

- 8 -

Daha önce vazedilmiş kanun, hudutsuz fevkalâde bir mahkemenin, bilinmeyen bir selâhiyetin ve vakıalarla ilgisi bulunmayan bir metnin tatbikatının tesisine müsaade etmiyordu. Böylece, itham edilen fiiller sırasında yürürlükte bulunan metinler Cumhurbaşkanının Divanı Âli huzurunda mahkemeye sevkini reddederken, fevkalâde bir mahkeme için yeni bir selâhiyet ihdas edildi ve mümkün bir kovuşturması olmayan fiillerin makabline şamil olarak muhakemesine müsaade edildi.

Ancak daha uzağa gitmek gerekmektedir.

Ceza kanununun 65.ci maddesinde de istendiği veçhile, iştirak suçunun yapıcı unsurlarını tadil eden ve keyfi kılan, kanun vazınının " ikinci derece suç ortakları " dediğine müteallik bir hüküm 146.cı maddeye ilâve edildi. Bu ehemmiyetsiz olmakla beraber üzücü bir tadil ; fakat bu konuda bizi meşgul eden kanunun önemi, daha fazla geniş izahat vermemize mani oluyor.

Müdde hukuku ağır cezaları ile irtibatı olmayan siyasi suçlar için verilen ölüm cezasının meşruiyetini daha fazla münakaşa etmeyeceğiz. Ölüm cezasının meşruiyeti umumiyetle şiddetli itirazlara mevzu oluyorsa ve Avrupanın pek az memleketi, hiç olmazsa sırf politik konuda bunu mevzuatlarında muhafaza etmişlerse, bu konunun müdafaası zordur. Ölüm cezası, hırsın hüküm sürdüğü ve ideolojik hükümet sistemleri tatbikatının despotizme kadar götürdüğü doktrinlerin bulunduğu otoriter ve diktatoryal rejimlerin mevzuatında hala mevcuttur. Bu çeşit suçlar için ölüm cezasının tatbiki bize şahsen vahim bir hata olarak gözükmektedir ; bu itibarla bu fikrin gelişmesi bizi mevzuumuzdan dışarı çıkaracaktır.

Meşruiyetini inkâr etmeden tahlil ettiğimizdaha önceki kanunu yalnız nazarı itibara alacağız ; fakat, mahkûm suçu ika ettiği sırada veya mahkûm olduğu gün 65 yaşını geçmiş ise ölüm cezasının otomatikman 30 yıl ağır hapse tahvil edildiği hükmünü ihtiva eden 56.cı maddede ile tahfif edilmiş kanunun şiddetini tetkik edeceğiz.

İmdi, 16 Temmuz 1960 tarihli ve 15 sayılı kanun bu metni şu şekilde tadil etmektedir : " Türk Ceza kanununun 65.ci maddesi ilga edilmiştir ve bu hüküm, işbu kanun yürürlüğe girmeden evvel ika edilmiş ve 125, 133, 141, 146, 149, 150 ve 163.cü maddelerin mevzuunu teşkil eden Vatanı İhanet suçlarına tatbik edilir. "

Bu, hiç bir mevzuat tarafında kabul edilmeyen ve bilhassa türk ceza kanununun 2.ci maddesinde itibar edilmesi teyit olunan, kanunun makabline şamil olmaması prensibinin derin ve şoke edici ihlâlidir. İtham olunan fiillerden sonra çıkan bir ceza kanunu, suçlunun durumunu vahimleştirmeyebilir. Bu kanun yalnız istikbale matuftur ; bunu, suçun ika edildiği andakinden daha ağır bir cezanın kanunun ilânından evvelki fiillerin tenkili için tatbik etmek haksızlıktır. Makabline şamil olmama prensibi evrensel olarak kabul edilmiş yalnız bir istisna ihtiva eder : eskisini tadil eden yeni bir kanun, eskisinden daha mülâyim olduğu takdirde makabline şamildir.

Usulî muhakeme kanunlarının makabline şamil olduğunu desteklemek boşuna gayret olacaktır. Bu prensip doğrudur çünkü yeni usul şeklinin, adaletin mükemmel idaresi için eskisinden daha fazla garantiler bahsettiği karinesini doğurmaktadır ; ancak 56.cı madde bir usulî muhakeme kanunu değildir. Tefsiri kanunların, tefsir ettikleri kanunun bünyesinden oldukları için makabline şamil bulunduklarına itiraz etmek de boşuna olacaktır.

Suç tarihinden sonra karara bağlanan cezanın ağırlaştırılmasını hiç bir şey haklı gösteremez.

56. cı maddenin ilgası o kadar vahimdir ki, tatbikatında, bir tek şahsı istihdaf etmek için karar verilmiş olduğunu göstermektedir. Göründüğüne göre, sanıklar arasında yalnız eski cumhur başkanı 65 yaşını tevavüz etmiştir. 56. cı Maddeyi ilga eden hüküm, umumi nizam gösterişine rağmen, yalnız ferdi bir portesi olduğunu göstermektedir. Müşahedemizle doğrudan doğruya bir irtibatı olan, daha önce bahsettiğimiz Anayasa kanununda yapılan diğer bir tadilat üzerinde de bir hayli fikir yorulabilir.

1924 Anayasasınının 41.ci maddesi şu hükmü vazedir : " Cumhurbaşkanı hıyaneti vataniye suçu halinde E.M.M. ne karşı mesuldür. Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan kararnamelerden doğan bütün mesuliyet, 39.cü madde hükümleri gereğince mezkûr kararnamelere imzalarını koymuş olan Başbakan ve bakanlara racidir. " İmdi, 14 haziran 1960 tarihli ve I sayılı kanun, 41.ci maddenin 2. ci ve 3.cü fıkralarını ilga ederek, Anayasa hükümlerine göre bakanların şaşmaz mesuliyetlerini makabline şamil olmak üzere cumhurbaşkanına yüklemektedir.

Bu metinler, fevkalâde bir mahkeme huzuruna sevkedilen yalnız bir tek şahsı istihdaf ettiği takdirde, ölüm cezasına kadar götürülebilen makabline şamil cezaf metinlerin yayınlanmasının açıkladığı niyetten ancak dehşet duyulabilir. Saf bir adaletin araştırılması yerine daha ziyade hırsla dikte ettirilecek bir hüküm düşüncesi, insanda nasıl haklı bir korku hissi doğurmaz ?

Bunda, inkâr edilmez amme nizamı prensibinin öyle bir ihlâli mevcuttur ki, mahkeme başlamadan evvel, temel hukuk mefhumunun acil ve tantanalı bir hatırlatılmasını yapmak bize zarurî göründü ; temel hukuk mefhumunun hor görülmesi, şevkle yapılmış bir ihtilâlin moralitesini kötü bir nefretle lekeleme tehlikesi arz etmektedir.

+ +
+

Nizamî mahkemelerin huzuruna çıkmak için sanıklara temin edilen kanunî garantile ve sırf mahkûm etmek gayesile keyfi olarak yayınlanmış kanunların kurbanı olmayacaklarına dair onlara verilen teminat dışında, muhakeme usullerinin intizamını kontrol etmek ve savunma vasıtalarından istifadelerini sağlamak için, sanıkların müstakil, vaatler ve tehditlerle elde edilemeyecek, her türlü şüphenin üstünde bir ahlâk salâbeti bulunan avukatların yardımlarından istifade ettirilmesi esastır.

Hukuk bilmiyen sanıklar hakimlerin huzurunda, kendi davalarının değerini takdirden uzaktırlar. Tavsiye ve desteğe muhtaçtırlar. Mahkeme huzuruna çıkanlar, iyi veya kötü niyetle, hiddetlenmeğe hemen müheyhadırlar, maharetsiz şekilde münakaşa ederler ve hayal beslerler. Haklarının hududunu bilmezler ve meşru bir menfaati müdafaa etmek için ekseriya kötü deliller seçerler. Yalnız kendi imkanlarına bırakılmış sanık, müdafaa vasıtalarından tecrit edilmiş, kötü talihten perişan veya tehlikeden bihaber, endişeli, mütereddit veya lüzumsuz cesur ve ekseriya kendini haklı çıkarmaktan acizdir. Bunun içindir ki her zaman, avukatın rolü tabii hukuktan doğmuş addedilmiştir. Büyük hakim d'Agusseau 18.ci asırda, Baronun hakimlikten daha eski olduğunu pek haklı olarak ifade etmiştir.

Bununla beraber, Adaletin zarurî ve ayrılmaz bir yardımcıları olan avukatın, adalet personeli ile hiç bir iştiraki yoktur. Müstakil kalır ve yalnız vicdanının emirlerine tabidir.

- 10 -

Meseleyi vazetmek, izah etmek, kontrol etmek, müdafaa etmek ve bazen hücumu geçmek için daima hazırdır ve yalnız kendine hesap vermeğe borçludur.

Üzerine eğildiği gaye, adaletin gayesi ile aynıdır; zira o, doğru olduğuna inandığı bir kararın verilmesinde hakimlere yardım etmek için onları aydınlatır. Hürriyeti, hayatı, şerefi ve malı tehdit edilen herkesi himaye eder. Eski bir müellif şöyle yazmıştır : " Cemiyette, kudretli ve ~~şakik ve şakik~~ gizlenmiş bir ihtirasla takip edilen zayıf ve himayesiz bir varlık, inkâr edilen bir hak, ihfâl edilmiş bir hürriyet yoktur ki yardımına bir avukat çağırmasın ; bunlar için avukat kendini verir, kendinin olmıyan bir menfaat için kendini bu işe vakfetmesi gerekiyorsa, hazırdır. "

Umumiyetle denilebilir ki Baro, mevcut olduğu bütün memleketlerde, hareketinin vekarile, vicdanının doğruluğu ile ve karakterinin bağımsızlığı ile hürmet telkin etmeğe muvaffak olmuştur.

Mamafih, vazifelerini serbestçe ifa edebilmelerinin avukatlara müsaade edilmesi ve müdafaa hüürriyetine zarar iras edilmemesi lâzımdır. Ekseriya ve bilhassa, halk baskısının frenlenemediği müddet zarfında veya hükümet despot olduğu vakit, haksızlıklara karşı ayaklanmaları halinde, avukatların bağımsızlıklarının despotlar için can sıkıcı bir vaziyet teşkil ettiği görülmüştür.

Fransa'da birinci İmparatorluk devrinde, ~~da~~ organize olmuş ve ihtilâl esnasında kaldırılmış Baro'nun yeniden tesisi istendiği ve Baro'nun evvel emirde bağımsızlığını garanti altına almaya öngören geleneksel nizamını tesis edecek bir kararname projesi Napolyon'a sunulduğu vakit, imparator Cambarès'e şunu yazmıştır : " Bu kararname manasızdır, hiç bir fren ve avukatlara karşı hiç bir hareket müsaade etmiyor. Bunlar nöbetçilerdir, cürim ve ihanetlerin zenaatkarlarıdır. Belimde kılıç oldukça, böyle bir kararnameyi asla imza etmeyeceğim. Bir avukatın hükümete karşı kullandığı dilinin kesilmesini isterim . "

Haksız davranışında Napolyon, avukatların, kendi keyfi muamelesine muhalefet ettiklerinden ve kurbanları olduğunun söylenmesini kabul etmediği kimselerin cesaretle müdafaasını almalarından bilha dehşet duyduğunu saklayamıyordu. Mamafih, müdafaanın tabii ~~hak~~ hakkı kuvvetli olduğundan, Napolyon kızgınlık ve nefretine rağmen, kararnameyi imzalamaya mecbur oldu ve Baro'nun bağımsızlığının, otoritesinin şiddetini frenlemesine tevekkül etti.

Türkiye halâ zıt ihtiraslarla taksim edilmiş olduğunagöre, sakıt hükümetin üyelerine yapılacak bu kadar vahim bir davada, sanıkların, ifadelerinde serbes ve teferruata kadar münakaşa edebilmek için yapılan isnatları oldukça iyi bilen insanlar tarafından savunulmaları zaruridir

Basit bir gösterişten ibaret olmıyan bir müdafaa hazırlayabilmeleri için avukatlara zaman lâzımdır ; haklarına kâfi miktarda hürmet edilmemesinden korkulur.

Soruşturma gizlidir ve hiç kimse bunun esrarengiz gelişmesini bilmez. Savunma haklarının mukaddes olduğu Fransa'da bu tedbir kabul edilmez. Yarım asırdanberi davaların soruşturması vicahidir ve riyaladan ve her türlü baskıdan meydana gelen sürprizler ihtiva etmeyebilir. Sanık kendi aleyhine toplanmış isnatların durumundan, gizli olmıyarak ve açıkça, önceden haberdar edilmeksizin bir sorgu hakimi tarafından asla sorguya çekilmez. Muamelelerin intizamını kontrol eden avukatının hazır bulunduğu soruşturmalarından haberdardır.

1897 de vicahî soruşturmaya mütedair kanun neşredildiği vakit, gizlilik partizanları, bundan böyle hakikatin ortaya çıkarılması imkânı üzerinde şüpheler ızhâr ettiler. Tecürbe bu korkuların boş olduğunu ıspat etti ve kanun raportörünün Senato'da dediği gibi, sanık ile hakim arasında uzayan bu ezici başbaşa kalışlar, birinin vazifesinin otoritesi ve adaletin prestiji ile mücehhez olarak, odanın sükmünü içinde, kontrolsüz ve şahitsiz, diğer üzerine icra ettiği edebildiği korkunç baskı ve onu en zalim moral ezizetlere tuttuğu, iki muhatap arasındaki bu hususî konuşmalar berteraf edildi. Masum sanık için bu kadar tehlikeli ve her nevi korkutmalara bu kadar müsait bu başbaşa soruşturmalar böylece kaldı rıldı.

Eğer bu sistem bize, bütün diğer sistemlere müreccah görünüyorsa ve bize yegâne meşru görünen iddia usulünün mantıkî neticesi ise, daha az liberal bir çok memleketlerin herhalükârda bu sistemi henüz kabul etmediklerini biliyoruz. Bir sanığın uzun aylar boyunca gizlilikte kalmasını tecviz etmeyen bu usul hiç olmazsa, artık mevcut değildir. Usulü muhakeme kanunları sanığın dosya muhteviyatını öğrenmesine müsaade etmediği takdirde, müdafaasını deruhte eden avukatla serbestçe temastan mahrum edilmesi şayanı kabul değildir.

Tahkikat sırasında ne sanıkların, ne de avukatların dosyayı tetkik edemeyecekleri ve hatta sanıkların avukatlarla temas edemeyecekleri hükmünü vazedin, soruşturma usulü kaidelerini tespit eden kanunun 10.cu maddesini hayretle okuduk.

İddianame tertip edilirken, müdafaâ, savunma vasıtalarında mahrum ve hazırlıksızdır. Bu bir tarafı eşitsiz kalmak ve avukatın, itham eden Savcılıkla daima müsavaat esası üzerine olması gerektiğini unutmaktır.

Şüphesiz türk vazăı kanunu, sanığı avukatlardan mahrum etmeği düşünmedi. Hatta 17.ci madde üç avukat tutabileceklerini derpiş etmektedir. Bu, eski bakanların davasının bilhassa vüs'at kazanacağı vakit, sübut delilleri aranması mümkün olacak, ibrazı gerekecek vesikalardan, inkişafı lâzım gelecek vasıtalarından istifade edilecek bir davanın başlangıcı arefesinde olmaz. Teşkilî bir kaç ay sürecek dosyaların esaslı tetkiki bittabi uzun olacak ve avukatlar, iddianamesini uzun zamandanberi esaslı şekilde hazırlamış olan bir savcı ile karşılaşmak için üzere müdafaayı hazırlıksız yapmak zorunda buldukları takdirde, savunma tahammil edilmez bir komedi halini alacaktır.

" Dava inkıtasız cereyan ettiği takdirde, zaruret halinde duruşmalar azamî üç gün müddetle talik edilebilir, ancak Yüksek Mahkeme nihai müdafaâ için daha uzun bir müddet bahşedebilir " hükmünü ihtiva eden haziranda çıkarılan Usulü Muhakemat Kanununun bu maddesine itiraz etmek boşuna olacaktır. Ancak kısa bir müddetten ibaret olabilecek son andaki bu müddet ne mana ifade etmektedir ? Bunun,avukatı, alelacele ve karmakarışık hazırlıksız bir müdafaâ yapmağa mecbur edeceği, tabii olmayan bir imtiyaz teşkil etmesinden korkulabilir.

Avukatın rolü bir figüran rolü değildir. Yerine getireceği âsil bir vazifesi vardır ; onun vazifesini yapmasına müsaade edilmelidir. Eğer soruşturma muameleleri gizli kalıyorsa, sanıkların şimdiden avukatları ile teması geçebilmeleleri bize acil bir vak'a görünüyor. Bu avukatlar serbest şekilde seçilmeli ve bağımsızlıklarına hürmet edilmelidir.

Meslekî geleneğimizin şerefini cesaretle müdafaâ etmek için , Türk Barosu meslekdaşlarımıza itimat etmediğimiz takdirde, bir endişe duyacağımızı bu vesile ile kaydetmek isteriz.

- 12 -

Bir müdafaanın mükellefiyetini kabul etmek vazifesini duyan avukat, kendini müşkil mevkie sokacak korkudan uzak olmalıdır. Onları korkuya sevk etmeğe ve vazifelerinden başka tarafa yöneltmeğe müsait baskı icrasına teşebbüs edilmemelidir. Resmîyetini güçlkle kabul edebileceğimiz ve bize o kadar menfur görünen, İstanbul Barosunun sözde bir müzakeresine şahit olduk.

Baroda kayıtlı avukatların adalet huzuruna çıkacak sanıkların müdafaasını, bu sanıklar eski rejim zamanında hukuka aykırı faaliyetlerde bulunmuş oldukları bahanesile, kabulü reddettiklerini, 31 Mayıs 1960 da Baro umumî heyete telkin etmeğe karar vermişdi. Göründüğüne göre çok şükür umumî heyet bu talebi is'af etmedi.

Bu başka şekilde tecelli etseydi, Barolar tarihinde istisnâ bir karar karşısında kalınacak ve bu hal tamamen Baronun itibarını kaybetmesine sebep olacaktı.

Avukatların herbiri yalnız vicdanlarına tâbidirler ve bir davayı kabul veya red etmek için kimseden alacakları tavsiye yoktur. Bazıları, kendisinin iç hisleriyle tezat haline koyma tehlikesi arzedeceği için ve vicdanî sebeplerle bir davanın kabulünün imkânsız olduğuna hükmedebilirler, ancak bunu tayin eden sebepler, ne korku ile ne de ihtirasla idare edilmemelidir.

Kitle halinde müdafaayı reddetmeleri ve bir vazife olarak kendileri ne düşen bir yardımdan sanıkları bu şekilde mahrum etmeleri düşünükemez.

Mesleğin şerefi için, sanıklara, müdafaanın hürriyetine muhalefet edilecek manialara karşı vakarlarına uygun düşen sakim bir itidal ile savunmada bulunmak için oldukça bağımsız avukatlar tarafından yardım edileceğinden şüphe etmiyoruz. Vahim ve belki kemileri için de tehlikeli anlarda, savunmanın hürriyetini temin ve felâket ve talihsizliğe bilgilerinin ve kabiliyetlerinin yardımını sağlamak için, bütün gayretlerini sarfedeceklerdir.

+ +
+

Bunlar, tarihin büyük davalarından birinin açılacağı sırada Türkiyenin hali hazır mevzustuna temas etmeği vazife bildiğimiz en önemli müşahedelerden bazılarıdır. Bizim olmıyan bir memleketin iç kavgalarında kat'iyen taraf tutmamak arzusu ile bitaraf ifadelerde bulduk. Sanık kimselerin fiillerini münakaşa etmenin bize ait olmadığını müdrikiz, ancak cihan şümül olan ve bütün gökler altında ana prensiplere hürmet eden Adalete hizmet etmek mutlak surette vicdan borcumuzdu. Muhakeme etmek gibi ağır vazifesi olanlara, herkese vacip olan, ve ihmal edildikleri takdirde kararlarına hürmete mani olan mefhumları hatırlatmak istedik.

Bize konuşma hakkını veren şudur ki, bizler avukatız ve dünyanın bütün avukatları hudut tanımayan bir birlik teşkil ederler. Nerde olursa olsun, felâketin yardımına koşmak için hepsi mütesanittirler ve hepsi hukuka hürmet ettirmeğe gayret ederler.

Bazan politik ihtiraslarla tahrik edilmiş kargaşalıklar, Adaletin iyi şekilde idaresinde zarurî olan soğuk kanlılığı, hâdiselere çok yakından karışanlara kaybettirir. İhtiraslarının şiddetinden yollarını şaşırmaş olanların hataya düştüklerini haber vermek, o vakit ihtilâfların dışında kalan ve kat'iyen sükûnetlerini kaybetmemiş olanlara aittir. Türk ihtilâlini yapanların ihtiraslarının ne olduğunu beyanlarından biliyoruz. Onlar, ihlâl edilmiş düşüncesinde oldukları bir hürriyeti memleketine iade etmek ve mükemmel bir adalet hüküm sürdürmek arzusu ile mütehalî olduklarını iddia ediyorlar.

- 13 -

Adalet hüküm sürdürmek istendiği vakit asla bırakılmaması gereken itidalden, vatanperver heyecanların davranışı içinde, uzaklaştıklarını gördüğümüz içindir ki, onların müstacel işlerinden uzak olan bizler, teşebbüslerinin moral faidesini onlara kaybettirmeğe misait hatalara karşı kendilerini ikaz etmeği borç bildik.

Hislerin en hararetli olduğu sosyal karışıklık anlarında, iktidarın sarhoşluğuna sevkedebilecek ifratlara karşı hareket edilmesi uygun olur. Adil olunduğu takdirde, hürmet kazanılır ve fiillerinin meşruiyeti sağlanır.

Vazifemizin hayırhah bir fikir beyan etmek olduğuna inandık. Büyük arzumuz anlaşılmaq ve bununla, adalet olmadan hiç bir vatandaş şeref ve şahsı için garanti sahibi olmadığı cihetle, adaletle hizmet edebilmektir.
